

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 1ος

**Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρ-
φωση των προγραμμάτων σπουδών και
συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

Δημήτριος Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ Πρόεδρος
του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων
και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ
και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

Γεώργιος Πολύζος

Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγ. Ινστιτούτου

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25%
από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

**Νικόλαος Μπεζαντάκος, Καθηγητής
του Παν/μίου Αθηνών**

**Ευαγγελία Αστυρακάκη, Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης**

Μαρία Γαλάνη-Δράκου, Φιλολόγος

Βασίλειος Χαραλαμπάκος,

Φιλολόγος

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Σταύρος Τσιτσιρίδης, Αναπληρ.

Καθηγητής του Παν/μίου Πατρών

Λοΐζος Λοΐζου, Σχολ. Σύμβουλος

Αναστασία Παπάζογλου Φιλολόγος

Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δημήτριος Καλανδράνης,

Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπυρίδων Καράμπαλης, Φιλολόγος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Σωτήριος Γκλαβάς, *Μόνιμος*
Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτούτου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Κωνσταντίνος Ναστούλης,
Φιλολόγος Εκπαιδευτικός Β/θμιας
Εκπ/σης

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Η σκεπτόμενη Αθηνά (ανάγλυφο
του 470-450 π.Χ.)

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας
Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

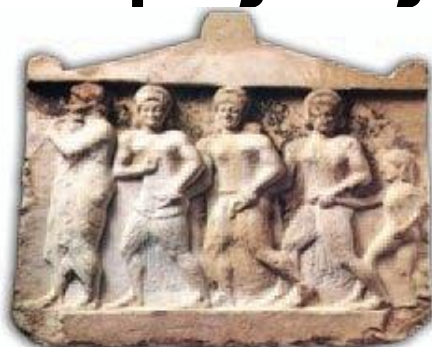
**Νικόλαος Μπεζαντάκος
Ευαγγελία Αστουρακάκη
Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Βασιλική Καμπουρέλλη
Βασίλειος Χαραλαμπάκος**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ελληνικά Γράμματα

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

**Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
Τόμος 1ος**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας της Γ΄ Τάξης ολοκληρώνεται μια προσπάθεια ανανέωσης της ύλης και του τρόπου διδασκαλίας του μαθήματος που ξεκίνησε από την Α΄ τάξη του Γυμνασίου. Η συγγραφική ομάδα που ανέλαβε να υλοποιήσει αυτήν την προσπάθεια αισθάνεται την ικανοποίηση ότι ύστερα από επίπονες και γόνιμες αναζητήσεις, ακολουθώντας το Πρόγραμμα Σπουδών, κατέληξε σε μια πρόταση που θα κριθεί κατά τη διδακτική πράξη.

Και το βιβλίο αυτό, όπως και των προηγούμενων τάξεων, περιλαμβάνει κείμενα της αττικής διαλέκτου, κυρίως της κλασικής εποχής αλλά και μεταγενέστερα. Η θεματολογία των κειμένων, κατά κανόνα

αυτούσιων, η παρουσίαση των γλωσσικών και μορφολογικών στοιχείων, και, τέλος, η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων και ασκήσεων, διευκολύνει, πιστεύουμε, τους μαθητές να αντιληφθούν τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, να κατανοήσουν τις ρίζες της γλώσσας που μιλούν και να ολοκληρώσουν την πρώτη βασική επαφή με την αρχαία ελληνική γλώσσα.

Ο σκοπός συγγραφής των βιβλίων και των τριών Τάξεων του Γυμνασίου ελπίζουμε ότι θα έχει επιτευχθεί, αν οι διδάσκοντες αφενός μεταδώσουν στους μαθητές τις βασικές αρχές της γλώσσας και αφετέρου κινήσουν το ενδιαφέρον τους να μάθουν περισσότερο για την αρχαία ελληνική γλώσσα και

**για τα κείμενα που έχουν γραφεί σε
αυτήν.**

Η συγγραφική ομάδα

Ενότητα 1

Η απαγωγή της Ελένης. Ο Πάρης κρατά από το χέρι την Ελένη, ενώ ο Έρωτας και η Πειθώ τη στεφανώνουν και η Αφροδίτη τους ενθαρρύνει (αττικός ερυθρόμορφος σκύφος από τη Σουέσσουλα, πόλη της Ιταλίας, 480 π.Χ., Μουσείο Καλών Τεχνών, Βοστώνη).

Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας

Α. Κείμενο Ο Ηρόδοτος, προσπαθώντας να ερμηνεύσει την

αντιπαλότητα Ασίας και Ευρώπης που οδήγησε στους Περσικούς πολέμους, αναφέρει την εκδοχή ότι αυτή ξεκίνησε από αρπαγές γυναικών. Ο Πάρης οδήγησε την Ελένη στην Τροία βέβαιος πως δεν επρόκειτο να τιμωρηθεί εξαιτίας της παλαιότερης αρπαγής της Μήδειας από τους Έλληνες. Όταν αυτοί απαίτησαν την επιστροφή της, σύμφωνα με την εκδοχή Αιγύπτιων ιερέων που παρατίθεται στο δεύτερο βιβλίο της Ιστορίας, οι Τρώες ισχυρίστηκαν ότι δε βρισκόταν στα χέρια τους, και επακολούθησε ο Τρωικός πόλεμος. Η καταστροφή της Τροίας παρουσιάζεται από τον ιστορικό ως θεϊκή βούληση, καθώς το θεϊόν θέλησε να καταστήσει φανερό ότι τα σοβαρά αμαρτήματα (όπως η αγνωμοσύνη του Πάρη προς τον Μενέλαο που τον

φιλοξενούσε) επισύρουν ολέθριες συνέπειες για αυτούς που τα διαπράττουν.

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἂν αὐτήν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γάρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος οὐδέ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ. Εἰ δὲ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρῶων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς, ὅποτε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν, ἀπώλλυντο, Πρίαμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνώκει, ἀπέδωκεν ἂν αὐτήν

**Μενελάω, ἵνα αὐτός και οἱ
ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγείεν τῶν
παρόντων κακῶν. Ἀλλ' οὐ γάρ
εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι οὐδέ
λέγουσιν αὐτοῖς τήν ἀλήθειαν
ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὡς μὲν ἐγὼ
γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ
δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως
πανωλεθρία ἀπολόμενοι
καταφανές τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις
ποιήσωσι, ὡς τῶν μεγάλων
ἀδικημάτων μεγάλαί εἰσὶ και αἱ
τιμωρίαι παρά τῶν θεῶν.**

**Ἡρόδοτος, Ἱστορίη 2.120
(διασκευή)**

Γλωσσικά σχόλια

**τὸ Ἴλιον (και θηλ. ἡ Ἴλιος) = ἡ
Τροία**

ἀπέδοντο ἄν (δυν. οριστ. αορ. ρ.
ἀποδίδωμι) = θα επέστρεφαν, θα
έδιναν πίσω (πβ. ν.ε.: απόδοση,
αποδοτικός)

ἐκῶν, ἐκοῦσα, ἐκόν = με τη
θέληση (κάποιου)

ἄκων, ἄκουσα, ἄκον = χωρίς τη
θέληση κάποιου (πβ. ν.ε.:
ακούσιος)

ὁ Ἀλέξανδρος = ο Πάρης

ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου
= με ή χωρίς τη θέληση βέβαια του
Αλεξάνδρου

οὐ γάρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς
ἦν ὁ Πρίαμος = γιατί βέβαια δεν
ήταν τόσο παράφρων ο Πρίαμος

σφέτερος, σφετέρη, σφέτερον
(γ' πρόσ. κτητ. αντων.) = δικός,
-η, -ό τους

(πβ. ν.ε.: σφετεριστής,
σφετερίζομαι)

τοῖς ... σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ
τῇ πόλει κινδυνεύειν = να θέτουν
σε κίνδυνο τη ζωή τη δική τους και
των παιδιών τους και την πόλη
τους

ὅπως συνοικῆ (υποτ. ενεστ. ρ.
συνοικέω, συνοικῶ) = για να
κατοικεί / ζει μαζί (πβ. ν.ε.:
συνοικία, συνοικισμός)

τοι = βέβαια

εἰ ταῦτα ἐγίγνωσκον = αν είχαν
αυτή τη γνώμη

ὁ υἱός, τοῦ υἱέος (κατά τη γ' κλίση)
= ο γιος

συμμίσγω = (εδώ) συγκρούομαι

ἀπώλλυντο (οριστ. παρατ. ρ.
ἀπόλλυμαι) = χάνονταν,

σκοτώνονταν (πβ. ν.ε.: όλεθρος, απώλεια)

συνώκει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. συνοικῶ) = συγκατοικούσε

ἵνα ... ἀπαλλαγείεν (ρ. ἀπαλλάττομαι) = για να απαλλαγούν

οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι = διότι δεν είχαν την Ελένη, ώστε να την επιστρέψουν

οὐδέ λέγουσιν αὐτοῖς τήν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες = ούτε τους πίστευαν οι Ἕλληνες, παρόλο που αυτοί ἔλεγαν την αλήθεια

ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαινομαι = ὅπως ἐγὼ πιστεύω, κατά τη γνώμη μου τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος (γεν. απόλ. αιτιολ. μτχ.) = επειδή

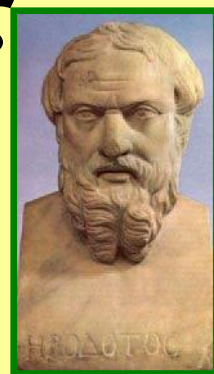
ο θεός μηχανευόταν
ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι
(μτχ. αορ. β´ ρ. ἀπόλλυμαι) = για να
κάνουν με την ολοκληρωτική τους
καταστροφή

καταφανές τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις
ποιήσωσι = ολοφάνερο στους
ανθρώπους αυτό

Ερμηνευτικά σχόλια Εἰ ἐν Ἰλίῳ
Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἂν αὐτήν τοῖς
Ἕλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ
ἄκοντος Ἀλεξάνδρου: Ο Ηρόδοτος
συνηθίζει να εκθέτει και τη δική του
κρίση για την αλήθεια ή όχι των
διηγήσεων που παραθέτει. Στην
προκειμένη περίπτωση δηλώνει ότι
πείστηκε από τους Αιγύπτιους
ιερείς για την παρουσία της Ελένης
στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία
και δικαιολογεί αυτή την εκτίμησή

του. Η εκδοχή αυτή απαντά και σε άλλα έργα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, όπως στην Έλένη του Ευριπίδη και στην Παλινωδία του Στησιχόρου, ενώ ενέπνευσε και νεοέλληνες ποιητές, όπως τον Γ. Σεφέρη στο ποίημά του Έλένη (βλ. Επίμετρο). Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, αυτή των Περσών, οι Τρώες δεν αρνήθηκαν ότι είχαν στα χέρια τους την Ελένη, υποστήριξαν όμως ότι δεν ήταν υποχρεωμένοι να την επιστρέψουν, αφού και οι Έλληνες δεν υπέστησαν καμία συνέπεια για την αρπαγή της Μήδειας.

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής του Ηροδότου. Το πρωτότυπο τοποθετείται στο α΄ μισό του 4ου αι. π.Χ. (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἄλεξανδρος Ἑλένη συνοικῆ:
Ο Πρίαμος, ο βασιλιάς της Τροίας, ὅπως καὶ κάθε ηγέτης ἀξίος του τίτλου του, δε θα επέτρεπε να κινδυνεύσει ο λαός του μόνο καὶ μόνο για να ικανοποιηθεῖ ἡ ἐπιθυμία του γιου του Αλεξάνδρου (Πάρη) να ζήσει με την Ελένη. Ο Ηρόδοτος ἐξηγεί με τη λογική τη μυθολογική-ποιητική παράδοση. **τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος :**
Μια ἀπό τις βασικές ιδέες που διέπουν το ιστορικό ἔργο του Ηροδότου, με την οποία ἐρμηνεύει την εξέλιξη των γεγονότων στην ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ ἱστορία, εἶναι

η ενεργή παρέμβαση του θείου στα ανθρώπινα πράγματα, με σκοπό την αποκατάσταση της τάξης μεταξύ θεών και ανθρώπων. Έτσι, και το γεγονός της κατάληψης της Τροίας από τους Έλληνες παρουσιάζεται εδώ ως αποτέλεσμα της θείας βούλησης. Ο Ηρόδοτος κάνει λόγο για θεϊκό φθόνο που εκδηλώνεται, όταν ο άνθρωπος υπερβεί κάποια όρια. Το έγκλημα, κατά τον Ηρόδοτο, δε μένει ατιμώρητο.

Μενέλαος και Ελένη (περ. 600 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης)

Χάλκινο αγαλματίδιο των αρχών του 7ου αι. πΧ. που πιθανότατα αναπαριστά την Ελένη. Βρέθηκε στο Μενελάιο, το ιερό του Μενελάου στην αρχαία Θεράπνη της Λακωνίας, όπου ο Πausanias αναφέρει ότι βρισκόταν ο κοινός τάφος του Μενελάου και της Ελένης. Είναι ίσως το παλαιότερο γυναικείο αγαλματίδιο της ελληνικής τέχνης (Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης).

Ερωτήσεις

- 1. Πώς τεκμηριώνει ο Ηρόδοτος την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία;**
- 2. Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος την αδυναμία των Τρώων να πείσουν**

τους Έλληνες ότι η Ελένη δε
βρισκόταν στα χέρια τους;
3. Με ποιο κίνητρο παρεμβαίνει το
θεϊόν στη διαμάχη Ελλήνων και
Τρώων σύμφωνα με τον Ηρόδοτο;
4. Να αναζητήσετε στην Όδύσσεια
περιπτώσεις τιμωρίας θνητών από
θεούς. Διακρίνετε διαφορές μεταξύ
Ομήρου και Ηροδότου στον τρόπο
παρέμβασης του θείου;
5. Πώς αντιμετωπίζονται τα
ανθρώπινα σφάλματα από τον Θεό
σύμφωνα με τη διδασκαλία του
Χριστού;

*Η Άννα Συνοδινού
ως Ελένη με τον
Χορό των
γυναικών σε
παράσταση της
ομώνυμης τραγωδίας του Ευριπίδη
από το Εθνικό Θέατρο (1962)*

Β. Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας Β΄ Γυμνασίου

1. Να σχηματίσετε ουσιαστικά ή επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα παρακάτω συνθετικά μέρη:

σύν + ἔχω → (ουσ.)

ὑπέρ + μέγεθος → (επίθ.)

λόχος+ ἄγω → (ουσ.)

ναῦς+ ἄρχω → (ουσ.)

ἐπί + οὐρανός → (επίθ.)

βαρύς+ θυμός → (επίθ.)

ἴσος + βάρος → (επίθ.)

ἄξιος + θαυμάζω → (επίθ.)

διά + γράφω → (ουσ.)

2. Να δοθούν παράγωγα της α.ε. από τις παρακάτω σύνθετες λέξεις. Να εξετάσετε επιπλέον ποια από αυτά χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια η παρόμοια σημασία:

ρήματα

ἄτυχής →

εὐεργέτης →

οἰκοδόμος →

ἄσθενής →

ουσιαστικά

εὐγενής →

ἄμελής →

ἀντιγράφω →

ἄτακτος →

ρηματικά επίθετα σε -τος ή -τέος

διαβαίνω →

προτιμῶ →

ἀποδέχομαι →

ἐκλέγω →

3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις σε κατηγορίες ανάλογα με το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει το α' συνθετικό τους (λέξη κλιτή: ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα / λέξη άκλιτη: επίρρημα, πρόθεση, μόριο) και στη συνέχεια να γράψετε τα συνθετικά τους μέρη:

ἡ ἀποβολή, ἡ συγγραφή,
ὁ συναγερμός, ὁ εὐγενής,
ὁ επιθετικός, ὁ φιλαλήθης,
ὁ λιθοβόλος, ὁ δύσβατος,
ἡ εὐπρεπής, ἡ διακοπή

4. Να αναλυθούν οι σύνθετες λέξεις στα συνθετικά μέρη τους:

χειροποίητος → _____
μισάνθρωπος → _____
λιθοτόμος → _____
κακοδαίμων → _____
πολύκαρπος → _____
δίδραχμον → _____
ἀκρόπολις → _____
δημοκρατία → _____

5. Ποια η μεταφορική σημασία των λέξεων λιμήν, λάμπω, ὄδος, λευκός, ὑφαίνω, φάος-φῶς στη ν.ε.;

Γ. Επανάληψη ύλης Γραμματικής – Σύνταξης Β΄ Γυμνασίου

1. Να κλίνετε τη φράση τῶν παρόντων κακῶν και στους δύο αριθμούς.
2. Να βρείτε τα τριτόκλιτα επίθετα του κειμένου και να γράψετε την ονομαστική ενικού των τριών γενών τους.
3. Να συμπληρώσετε τους πίνακες με τους τύπους των ρημάτων στα πρόσωπα της ται:

ρήμα	πρόσωπο
κινδυνεύω	γ' εν.
ενεστῶτας	
αόριστος	
παρακείμενος	

ρήμα	πρόσωπο
λύω	γ' πληθ.
ενεστώτας	
αόριστος	
παρακείμενος	

ρήμα	πρόσωπο
γράφω	β' εν.
ενεστώτας	
αόριστος	
παρακείμενος	

ρήμα	πρόσωπο
νομίζω	α' πληθ.
ενεστώτας	
αόριστος	
παρακείμενος	

4. Να γράψετε τη γενική και δοτική ενικού και πληθυντικού των παρακάτω ουσιαστικών:

	ὁ γραφεύς	ἡ δρᾶσις
γεν. εν.		
δοτ. εν.		
γεν. πληθ.		
δοτ. πληθ.		

	τὸ πρᾶγμα	ὁ πατήρ
γεν. εν.		
δοτ. εν.		
γεν. πληθ.		
δοτ. πληθ.		

	ὁ ῥήτωρ	ὁ σωτήρ
γεν. εν.		
δοτ. εν.		
γεν. πληθ.		
δοτ. πληθ.		

	ἡ χελιδῶν	ὁ Ἕλληρ
γεν. εν.		
δοτ. εν.		
γεν. πληθ.		
δοτ. πληθ.		

	οἱ Τρῶες
γεν. εν.	
δοτ. εν.	
γεν. πληθ.	
δοτ. πληθ.	

5. Να μεταφέρετε τα ρήματα του πίνακα της επόμενης σελίδας στους τύπους που ζητούνται:

βλάπτω	α΄ πληθ. οριστ. αορ. ε.φ.	
παρέχω	γ΄ εν. υποτ. ενεστ. ε.φ.	
πράττω	β΄ εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.	
ἀκούω	β΄ πληθ. προστ. ενεστ. μ.φ.	
κομίζω	γ΄ πληθ. οριστ. παρακ. μ.φ.	

- 6.** Να βρείτε τα απαρέμφата των παρακάτω φράσεων και να τα αναγνωρίσετε συντακτικά:
- α. Δοκεῖ μοι διαφέρειν ἀνὴρ τῶν ἄλλων ζώων.**
- β. Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.**
- γ. Ὅμηρος ἔφη ποιμένα λαῶν εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν.**

**δ. Συμβουλευώ ὑμῖν τόν ἄνδρα
τοῦτον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι (= να
απομακρύνετε).**

7. Να εντοπίσετε τις μετοχές των
παρακάτω φράσεων και να τις
αναγνωρίσετε συντακτικά:

**α. Σωκράτης φανερός ἦν
θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα
τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.**

**β. Οὐδενὸς ἀντιπάλου παρόντος
ἐνόμισε καταπραῖξιαι ἄν (= ὅτι θα
μπορούσε να καταφέρει) τι τῇ
πόλει ἀγαθόν.**

**γ. Δίκαια λέγοντες πολλοὶ ἄδिका
ποιοῦσιν.**

**δ. Τῇ ἐπιούσῃ νυκτί (= την επόμενη
νύχτα) ἔφθασαν παρελθόντες (=
πρόλαβαν να ξεπεράσουν) τήν τῶν
Ἀθηναίων οἰκοδομίαν.**

ε. Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν εἰς Νάξον καὶ Κατάνην διαχειμάσοντες (= για να ξεχειμωνιάσουν).

8. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους τρόπους σύνδεσης (παρατακτική, υποτακτική) ὀρων ἢ προτάσεων:

α. Χρήμασιν οὐ μόνον δικαίως ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως ἐχρήτο.

β. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπυρθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων.

γ. Φημί δεῖν ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι (= να θανατωθούν), ὅτι ἠσέβησαν, ἐμέ δὲ σώζεσθαι, ὅτι μηδὲν ἠμάρτηκα (= δεν έχω διαπράξει καμία αδικία).

δ. Οὐδεὶς ἂν ὄνειδίσειε (= δε θα κορόιδευε) τυφλῷ, ἀλλὰ μᾶλλον

ἐλεῆσαι (= θα τον λυπόταν).

9. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς:

α. Τούτῳ πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν (= στρέφουν την προσοχή τους).

β. Πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανός (= αρκετός) λόγον ἴσον παρασκευάσαι τοῖς τούτων ἔργοις.

γ. Τύραννος ἐναντίος ἐλευθερίᾳ καὶ νόμῳ ἐστίν.

δ. Οὗτος οὖν ὁ ταῦτα ποιήσας θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ (= με τον πιο επώδυνο) ἀπώλετο, λιμῶ.

ε. Ἀρίστανδρος, ἀνὴρ Τελμισσεύς, μάντις, θαρρεῖν (= να έχει θάρρος)

ἐκέλευσεν Ἀλέξανδρον.

**στ. Ἐξέτασιν καί δοκιμασίαν
ποιεῖται τοῦ Φεραίων ἵππικοῦ.**

**ζ. Πολλῶν χρημάτων κρείττων
(= ανώτερος) ὁ παρά τοῦ πλήθους
ἔπαινος.**

**η. Ἠδίστη τῇ γλώττῃ ἀπεκρίνατο
(= ἀπάντησε με πολύ γλυκά λόγια).**

10. Στις παρακάτω φράσεις να
επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε
τους επιρρηματικούς
προσδιορισμούς:

**α. Ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ἐν Πειραιεῖ
κινδύνους ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων
ζηλοῦνται.**

**β. Ἐχώρουν (= βάδιζαν) ἐκ τῶν
οἰκιῶν πρὸς αὐτοὺς.**

**γ. Πολλοὶ Ἀθηναῖοι τῷ λιμῷ
ἀπέθανον.**

δ. Ταχέως τὸν ποταμὸν διέβαινον.

**ε. Τοῦ αὐτοῦ θέρους οὐ πολλῶ
ὑστερον ἀφίκοντο εἰς τήν χώραν.
στ. Μόνοι αἱ Ἀμαζόνες ὀπλισμένοι
ἦσαν σιδήρῳ.
ζ. Νομίζω πᾶσαν φύσιν μαθήσει
καί μελέτη πρὸς ἀνδρείαν
αὖξεσθαι.**

**Ὁ γραμμάτων ἄπειρος
οὐ βλέπει βλέπων.**

**Μένανδρος, Γνῶμαι
μονόστιχοι 438**

Ενότητα 2

*Η επιτύμβια στήλη του
Αριστίωνος (Εθνικό
Αρχαιολογικό Μουσείο
Αθήνας)*

Θυσία για την πατρίδα

Α. Κείμενο Σε περιόδους πολέμου οι Αθηναίοι πραγματοποιούσαν με δημόσια δαπάνη μεγαλοπρεπή τελετή προς τιμήν των νεκρών πολεμιστών. Επιστέγασμα της τελετής αυτής αποτελούσε η εκφώνηση του Έπιταφίου λόγου από επιφανή άνδρα της πόλης.

Το απόσπασμα που θα μελετήσετε προέρχεται από τον Ἐπιτάφιο – που, πιθανόν, συντέθηκε από τον Λυσία– προς τιμήν των νεκρών του Κορινθιακού πολέμου.

Ὡστε προσήκει τούτους εὐδαιμονεστάτους ἡγεῖσθαι, οἵτινες ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων κινδυνεύσαντες οὕτω τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῇ τύχῃ οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον, ἀλλ' ἐκλεξάμενοι τὸν κάλλιστον. Καὶ γὰρ τοὶ ἀγήρατοι μὲν αὐτῶν αἱ μνήμαι, ζηλωταὶ δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱ τιμαί· οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν. Καὶ γὰρ τοὶ θάπτονται δημοσίᾳ,

καὶ ἀγῶνες τίθενται ἐπ' αὐτοῖς
ῥώμης καὶ σοφίας καὶ πλούτου, ὡς
ἀξίους ὄντας τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ
τετελευτηκότας ταῖς αὐταῖς τιμαῖς
καὶ τοὺς ἀθανάτους τιμᾶσθαι. Ἐγὼ
μὲν οὖν αὐτούς καὶ μακαρίζω τοῦ
θανάτου καὶ ζηλῶ, καὶ μόνοις
τούτοις ἀνθρώπων οἶμαι κρεῖττον
εἶναι γενέσθαι, οἵτινες, ἐπειδὴ
θνητῶν σωμάτων ἔτυχον,
ἀθάνατον μνήμην διὰ τὴν ἀρετὴν
αὐτῶν κατέλιπον.

Λυσίας, Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων
βοηθοῖς 79-81

Γλωσσικά σχόλια

ὥστε (μετά ἀπό ἰσχυρό σημεῖο
στίξης) = επομένως

προσῆκει (απρόσ. ρ.) = ταιριάζει

**ὁ/ἡ ευδαίμων, τὸ εὐδαιμον =
ευτυχισμένος, καλότυχος (πβ. ν.ε.:
ευδαιμονία, ευδαιμονισμός)**

**ἡγέομαι, ἡγοῦμαι = θεωρώ,
ηγούμαι (πβ. ν.ε.: ηγέτης, ηγεσία,
ηγετικός)**

**τελευτάω, τελευτῶ = τελειώνω,
πεθαίνω (πβ. ν.ε.: τελειωτικός,
εντελής)**

τελευτῶ τὸν βίον = πεθαίνω

**οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῆ
τύχῃ οὐδ' ἀναμείναντες τὸν
αὐτόματον θάνατον = χωρίς να
εμπιστευτοῦν τους εαυτούς τους
στην τύχη ούτε να περιμένουν τον
φυσικό θάνατο**

καὶ γὰρ τοι = και γι' αυτό βέβαια

**ὁ/ἡ ἀγήρατος, τὸ ἀγήρατον =
αγέραστος**

**ὁ ζηλωτός, ἡ ζηλωτή, τὸ ζηλωτόν
= αξιοζήλευτος**

οἱ (αναφ. αντων. ὅς, ἡ, ὅ)

**πενθοῦνται = αυτοί (μετά από
ισχυρό σημείο στίξης) πενθούνται**

**διὰ τὴν φύσιν = λόγω της (θνητής)
φύσης τους**

**διὰ τὴν ἀρετὴν = λόγω της
γενναιότητάς τους**

**δημοσίᾳ (δοτικοφανές επίρρ.) = με
δημόσια φροντίδα**

**ἀγῶνες τίθενται ἐπ' αὐτοῖς =
καθιερώνονται αγῶνες προς τιμὴν
τους**

**ἡ ῥώμη = η δύναμη (πβ. ν.ε.:
ρωμαλέος)**

**ὡς ἀξίους ὄντας τοὺς
τετελευτηκότας (μτχ.παρακ. ρ.
τελευτάω, τελευτῶ) =**

με την ιδέα ότι είναι άξιοι αυτοί που έχουν σκοτωθεί

ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ = με τις ίδιες τιμές με

μακαρίζω = καλοτυχίζω (πβ. ν.ε.: αξιομακάριστος, μακάριος)

ζηλόω, ζηλω̃ = ζηλεύω, καλοτυχίζω

τούτοις κρεῖττον ἔστι (απρόσ. έκφρ.) γενέσθαι (απαρ. αορ. β´ ρ. γίγνομαι) = αυτοί άξιζαν περισσότερο να ζήσουν

κατέλιπον (οριστ. αορ. β´ ρ. καταλείπω) = κληροδότησαν, άφησαν πίσω (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο, εγκαταλείπω)

Ερμηνευτικά σχόλια Στον Κορινθιακό πόλεμο (395-387 π.Χ.) αναμετρήθηκαν οι Σπαρτιάτες,

οι Φωκείς και οι Ορχομένιοι από τη μια πλευρά και ο συνασπισμός Αθηναίων, Θηβαίων, Κορινθίων, Αργείων από την άλλη. Ο πόλεμος ίσως να υποκινήθηκε από τον Πέρση βασιλιά Αρταξέρξη, γιατί ο βασιλιάς των Σπαρτιατών Αγησίλαος, που βρισκόταν με τον στρατό του στη Μ. Ασία, σημείωνε απανωτές νίκες εναντίον των Περσών. Η Σπάρτη αναγκάστηκε να ανακαλέσει τον Αγησίλαο στην Ελλάδα, γιατί δεν υπήρχε άλλος στρατηγός ικανός να αντιμετωπίσει τους εχθρούς της. Πράγματι, ο Αγησίλαος το 394 π.Χ. νίκησε στην Κορώνεια τον αντίπαλο συνασπισμό. Ο πόλεμος συνεχίστηκε με μειωμένη ένταση μέχρι το 387 π.Χ., και το 386 π.Χ. υπογράφηκε η Ανταλκίδειος ειρήνη.

ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων: Τα μέγιστα και ευγενέστερα ιδανικά, για τα οποία έπεσαν οι ένδοξοι νεκροί της πόλης, είναι το μεγαλείο και η τιμή της πατρίδας, που εμπνέουν διαχρονικά τους πολεμιστές στα πεδία των μαχών.

ἀγῶνες τίθενται ἐπ’ αὐτοῖς ῥώμης καὶ σοφίας καὶ πλούτου: Εκτός από τις επικήδειες τελετές και την εκφώνηση του Επιταφίου, η πολιτεία διοργάνωνε προς τιμήν των νεκρών αγώνες αθλητικούς, μουσικούς (δηλ. μουσικής και ποίησης) και ιππικούς· οι τελευταίοι ιδιαίτερα έδιναν την ευκαιρία στους ευπορότερους να επιδείξουν τον πλούτο τους. Η συνήθεια να τελούνται αθλητικοί αγώνες προς τιμήν νεκρών επιφανών πολεμιστών είναι πολύ

**παλιά· τη συναντάμε ήδη στην
Ἰλιάδα κατά την ταφή του
Πατρόκλου.**

Ερωτήσεις

- 1. Ποιοι αξίζουν, σύμφωνα με το κείμενο, να θεωρούνται πραγματικά ευδαίμονες και γιατί;**
- 2. Για ποιους λόγους οι νεκροί πολεμιστές της πόλης θεωρούνται άξιοι ιδιαίτερων τιμών;**
- 3. οἷ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν: Να σχολιάσετε τη χρήση του σχήματος της αντίθεσης στο απόσπασμα.**
- 4. Σε ποιες περιπτώσεις και με ποιες εκδηλώσεις τιμώνται στις μέρες μας όσοι θυσιάζονται για την πατρίδα; Ποιες ομοιότητες και**

διαφορές διακρίνετε σε σχέση με όσα αναφέρονται στο κείμενο;

B. Λεξιλογικά –Ετυμολογικά

Στις Ενότητες 2-6, με αφορμή το λεξιλόγιο κάθε Ενότητας, θα επαναλάβετε τα κεφάλαια της παραγωγής στην α.ε. τα οποία διδαχθήκατε στην Α΄ Γυμνασίου.

► Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε. και να γράψετε στην τέταρτη στήλη, όπου χρειάζεται, τι δηλώνουν:

Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγη λέξη	δηλώνει:
γίγνομαι (θ. γεν-)	-εύς	ὁ γον-εύς	ενέργεια
	-σις		
ἡγέομαι, ἡγοῦμαι	-της		πρόσωπο που ενεργεί
	-μών		πρόσωπο που ενεργεί
θάπτω	-ή	ἡ ταφ-ή	
τίθημι (θ. θε-)	-σις		

		σις-	φῶ
κατάσταση		η-	(-Χηι·θ) τυλάη
		ος-	(-ποσι·θ) τηρη
		η-	
		η-	
ενέργεια		σις-	τιμῶ, τιμῶ
	ο τιμη-της	της-	
δηλώνει:	λέξη παράγωγη	κατάληξη παράγωγη	λέξη πρωτότυπη

Ασκήσεις

1. Να γράψετε ουσιαστικά της α.ε. παράγωγα των ρ. μένω, ἐκλέγω και ποιῶ και να τα εντάξετε σε κατηγορίες ανάλογα με αυτό που δηλώνουν.

2. Να σχηματίσετε σύνθετα της α.ε. με τις λέξεις που δίνονται:

αὐτός + τέλος

→ ὁ _____

αὐτός + χεῖρ

→ ὁ _____

αὐτός + σχέδιος

→ ὁ _____

αὐτός + ὀράω, ὀρῶ (θ. μέλλ. ὀπ-)

→ ὁ _____ (πβ. ν.ε.:

ο _____ μάρτυρας)

3. Για καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά της ν.ε. να βρείτε έναν

**ετυμολογικά συγγενή ρηματικό
τύπο από το κείμενο της Ενότητας:**

**θήκη
κατάλοιπο
δυστυχία
επιτροπή
γενεά
ουσία
κατάλογος
ενταφιασμός**

**4. Να γράψετε ουσιαστικά και
επίθετα της ν.ε. ομόρριζα των
ρημάτων που δίνονται:**

ρήμα	ουσιαστικό	επίθετο
προστίθημι (= προσθέτω)		
παρατίθημι (= παραθέτω)		
ἀνατρέπω		
ὑποτιμάω, -ῶ		
ἐκλέγω		
πάρειμι		

Γ. Γραμματική

Παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων

Στην πρώτη περίοδο του κειμένου της Ενότητας συναντάμε τους παρακάτω τύπους υπερθετικού βαθμού επιθέτων:

εὐδαιμονεστάτους, μεγίστων, καλλίστων και κάλλιστον.

□ Όπως και στη ν.ε., οι βαθμοί των επιθέτων και των επιρρημάτων είναι: ο θετικός, ο συγκριτικός και ο υπερθετικός.

□ Οι δύο τελευταίοι βαθμοί αποτελούν τα παραθετικά των επιθέτων και επιρρημάτων. Ο σχηματισμός τους είναι μονολεκτικός και περιφραστικός:

Ι. Παραθετικά επιθέτων

Α. Ομαλά παραθετικά

1. Δευτερόκλιτα επίθετα

Συγκριτικός:

-ό / ώτερος,
-ο / ωτέρα,
-ό / ώτερον

π.χ.

δικαιότερος,
δικαιοτέρα,
δικαιότερον
ιερώτερος,
ιερωτέρα,
ιερώτερον

Υπερθετικός:

-ό / ώτατος,
-ο / ωτάτη,
-ό / ώτατον

π.χ.

δικαιότατος,
δικαιοτάτη,
δικαιότατον
ιερώτατος,
ιερωτάτη,
ιερώτατον

□ Η επιλογή μεταξύ -ο- και -ω- για τις καταλήξεις των παραθετικών των δευτερόκλιτων επιθέτων

εξαρτάται από το εάν η παραλήγουσα του επιθέτου στο θετικό βαθμό είναι μακρά ή βραχεία. Συγκεκριμένα:

Εάν η παραλήγουσα του επιθέτου είναι μακρά (π.χ. ξηρός), στα παραθετικά του επιθέτου χρησιμοποιείται -ο- (ξηρότερος, ξηρότατος).

Εάν η παραλήγουσα του επιθέτου είναι βραχεία (π.χ. σοφός), στα παραθετικά του επιθέτου χρησιμοποιείται -ω- (σοφώτερος, σοφώτατος).

Ειδική περίπτωση αποτελεί η «θέσει μακρά» παραλήγουσα. Ως θέσει μακρά λογίζεται οποιαδήποτε συλλαβή –ανεξαρτήτως του φωνήεντος που περιέχει– εφόσον ακολουθείται από δύο ή περισσότερα σύμφωνα ή από

διπλό σύμφωνο (π.χ. σεμνός, σεμνότερος, σεμνότατος).

□ Προκειμένου να σχηματίσουμε τα παραθετικά ενός επιθέτου που στην παραλήγουσα του θετικού βαθμού παρουσιάζει δίχρονο φωνήεν (α, ι, υ), πρέπει να γνωρίζουμε ποια δευτερόκλιτα επίθετα έχουν το φωνήεν της παραλήγουσας μακρό και ποια βραχύ.

Έχουν το δίχρονο της παραλήγουσας μακρό τα επίθετα:

- άνιαρός, ισχυρός, φιλός, φλύαρος, πρᾶος και λιτός, π.χ. άνιαρότερος, άνιαρότατος.

- που είναι σύνθετα με β' συνθετικό τα ουσιαστικά λύπη, κίνδυνος, ψυχή, θυμός, τιμή, νίκη και κῆρος, π.χ. εύψυχότερος, εύψυχότατος.

Έχουν το δίχρονο της παραλήγουσας βραχύ τα επίθετα που λήγουν σε:

**-ιος, -ικος, -ιμος, -ινος,
π.χ. δόκιμος → δοκιμώτερος,
δοκιμώτατος.**

**-ακος, -αλος, -αμος, -ανος, -ατος,
π.χ. δυνατός → δυνατώτερος,
δυνατώτατος.**

**-αρος, -υρος, -χος,
π.χ. ήσυχος → ήσυχώτερος,
ήσυχώτατος.**

2. Τριτόκλιτα επίθετα σε -ης, -ης, -ες και -ων, -ων, -ον

Συγκριτικός:

**-έστερος,
-εστέρα,
-έστερον**

π.χ.

**εύσεβέστερος,
εύσεβεστέρα,
εύσεβέστερον
σωφρονέστερος
σωφρονεστέρα,
σωφρονέστερον**

Υπερθετικός:

**-έστατος,
-εστατή,
-έστατον**

π.χ.

**εύσεβέστατος,
εύσεβεστατή,
εύσεβέστατον
σωφρονέστατος,
σωφρονεστατή,
σωφρονέστατον**

Β. Ανώμαλα παραθετικά

Συγκριτικός:

-(ί)ων,

-(ί)ων,

-(ι)ον

π.χ.

βελτίων,

βελτίων,

βέλτιον

Υπερθετικός:

-ιστος,

-ίστη,

-ιστον

π.χ.

βέλτιστος,

βελτίστη,

βέλτιστον

□ Ο πίνακας που ακολουθεί περιλαμβάνει τα πλέον εύχρηστα επίθετα που σχηματίζουν ανώμαλα παραθετικά:

θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
ἀγαθός	ὁ, ἡ ἀμείνων, τὸ ἀμεινον ὁ, ἡ βελτίων, τὸ βέλτιον ὁ, ἡ κρείττων τὸ κρείττον ὁ, ἡ λῶων, τὸ λῶον	ἄριστος, -η, -ον βέλτιστος, -η, -ον κράτιστος, -η, -ον λῶστος, -η, -ον
κακός	ὁ, ἡ κακίων, τὸ κάκιον ὁ, ἡ χείρων, τὸ χεῖρον	κάκιστος, -η, -ον χειρίστος, -η, -ον
καλός	ὁ, ἡ καλλίων, τὸ κάλλιον	κάλλιστος, -η, -ον
μέγας	ὁ, ἡ μείζων, τὸ μεῖζον	μέγιστος, -η, -ον
μικρός	ὁ, ἡ ἐλάττων, τὸ ἔλαττον	ἐλάχιστος, -η, -ον

θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
ὀλίγος	ὀ, ἤ μείων, τὸ μείον	ὀλίγιστος, -η, -ον
πολύς	ὀ, ἤ πλείων, τὸ πλεόν	πλείστος, -η, -ον

❑ Ο συγκριτικός βαθμός των επιθέτων που σχηματίζουν ανώμαλα παραθετικά κλίνεται όπως το δικατάληκτο τριτόκλιτο επίθετο ὀ / ἤ σῶφρων, τὸ σῶφρον.

ενικός αριθμός αρσενικό - θηλυκό	
ονομ.	ὀ / ἤ βελτίων
γεν.	τοῦ / τῆς βελτίονος
δοτ.	τῶ / τῆ βελτίονι
αιτ.	τόν / τήν βελτίονα, βελτίω
κλητ.	(ὦ) βέλτιον

**πληθυντικός αριθμός
αρσενικό - θηλυκό**

ονομ.	οί/αί βελτίονες, βελτίους
γεν.	τῶν βελτιόνων
δοτ.	τοῖς/ταῖς βελτίοσι
αιτ.	τούς/τάς βελτίονας, βελτίους
κλητ.	(ῶ) βελτίονες, βελτίους

**ενικός αριθμός
ουδέτερο**

ονομ.	τὸ βέλτιον
γεν.	τοῦ βελτίονος
δοτ.	τῷ βελτίονι
αιτ.	τὸ βέλτιον
κλητ.	(ῶ) βέλτιον

πληθυντικός αριθμός ουδέτερο

ονομ.	τὰ βελτίονα, βελτίω
γεν.	τῶν βελτιόνων
δοτ.	τοῖς βελτίοσι
αιτ.	τὰ βελτίονα, βελτίω
κλητ.	τὰ βελτίονα, βελτίω

Γ. Περιφραστικοί τύποι παραθετικών

Όλα τα επίθετα (και τα επιρρήματα) μπορούν να σχηματίσουν και περιφραστικά παραθετικά ως εξής:

Συγκριτικός: μᾶλλον

+ θετικός βαθμός επιθέτου

Υπερθετικός: μάλιστα

+ θετικός βαθμός επιθέτου

π.χ. εὐδαίμων, **μᾶλλον** εὐδαίμων,
μάλιστα εὐδαίμων

Δ. Επίθετα που δε σχηματίζουν παραθετικά

Δε σχηματίζουν παραθετικά τα επίθετα που σημαίνουν: ύλη (π.χ. λίθινος), τόπο (π.χ. θαλάσσιος), χρόνο (π.χ. ένιαύσιος = ετήσιος), μέτρο (π.χ. πηχυαίος), συγγένεια ή καταγωγή (π.χ. πατρικός), μόνιμη κατάσταση (π.χ. θνητός, άθάνατος).

II. Παραθετικά επιρημάτων

A. Ομάδα

Υπερθετικός: ταυτίζεται με την αιτιατική του πληθυντικού του υποκειμένου στο νοσηπιε του νοηθη βαθμού του επιθέτου στο ουδέτερο γένος, δηλ. έχει την κατάληξη -τατα. π.χ. δικαίως → δικαιοτάτα

Συγκριτικός: ταυτίζεται με την αιτιατική του ενικού του συγκριτικού νοηθη στο νοσηπιε του επιθέτου στο ουδέτερο γένος, δηλ. έχει την κατάληξη -τρον. π.χ. δικαίως → δικαιοτρόν

B. Ανώμαλα

□ Τα πιο εύχρηστα ανώμαλα παραθετικά επιρρημάτων είναι τα εξής:

θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
εὖ	ἄμεινον, βέλτιον, κρεῖττον	ἄριστα, βέλτιστα, κράτιστα
κακῶς	χεῖρον, κάκιον	χειρίστα, κάκιστα
καλῶς	κάλλιον	κάλλιστα
μάλα	μᾶλλον	μάλιστα
ὀλίγον	μείον, ἔλαττον, ἥττον	ὀλίγιστα, ἐλάχιστα, ἥκιστα
πολύ	πλέον	πλεῖστον, -α

Γ2. Σύνταξη

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί – Χρήσεις των πλάγιων πτώσεων

Στην προηγούμενη τάξη διδαχθήκατε γενικά τα είδη των επιρρηματικών προσδιορισμών και τους εμπρόθετους επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

✓ Ποιες μετοχές του κειμένου της Ενότητας έχουν επιρρηματική σημασία;

✓ Στην ακόλουθη φράση να εντοπίσετε το επίρρημα και να βρείτε τι δηλώνει: οὕτω τὸν βίον ἔτελεύτησαν. Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε:

✓ τη δοτική δημοσία, που δηλώνει την επιρρηματική σχέση του τρόπου και προσδιορίζει το ρήμα θάπτονται,

- ✓ τη δοτική ταῖς τιμαῖς, που δηλώνει την επιρρηματική σχέση του τρόπου και προσδιορίζει το απαρέμφατο τιμᾶσθαι, και
- ✓ τη γενική τοῦ θανάτου, που δηλώνει την επιρρηματική σχέση της αιτίας και προσδιορίζει το ρήμα μακαρίζω. Μερικές από τις πιο συνηθισμένες επιρρηματικές χρήσεις των πλάγιων πτώσεων είναι οι ακόλουθες:

τόπος
γεν.: Αὐτοῦ (= εκεί) ἐκοιμήθη.
δοτ.: Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι Μαραθῶνι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας προυκινδύνευσαν.
αιτ.: Πορεύεται τριάκοντα σταδίους .

χρόνος

γεν.: Ἐκείνης τῆς νυκτός οὐδεὶς ἐκοιμήθη.

δοτ.: Τῇ ὑστεραίᾳ τῆς μάχης ἀφίκοντο (= ἔφτασαν την επομένη της μάχης).

αιτ.: Ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς.

αιτία

γεν.: Ζηλῶ σε τοῦ πλοῦτου.

δοτ.: Οἱ γεραιτέροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται.

αιτ.: Τί ταῦτα μ' ἀνιᾶς οὐδέν ὠφελουμένη; (= γιατί με στενοχωρεῖς...)

αναφορά

γεν.: Τί δέ ἵππων οἶει;
Εἶπέ δέ μοι πατρός.

δοτ.: Γνώμη τῶν ἄλλων προέχομεν

(= υπερέχουμε από τους άλλους στην κρίση).

αιτ.: Διαφέρομεν ἀλλήλων
τὴν φύσιν.

ποσό

γεν.: Ὁ ἀγρός ἐβδομήκοντα μνῶν
ἐπράθη (= πουλήθηκε).

δοτ.: Πολλῶ κρείττον ἔστιν
ἐμφανῆς φίλος ἢ χρυσός
ἀφανῆς.

αιτ.: Ἐγκρατές δὲ τῆς πόλεως
τὰ πολλά τὸ πλῆθος ἔστιν.

τρόπος

δοτ.: Δημοσίᾳ τοῦ θηρῶν
ἐπιμέλονται.

αιτ.: Τοῦτον τὸν τρόπον σύμμαχοι
ἀλλήλοις ἐγένοντο.

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τους τύπους των επιθέτων που ζητούνται στις παρενθέσεις:

συνήθης (ονομ. πληθ. ουδ. συγκρ.)

→ _____

εύδαιμων (αιτ. εν. ουδ. υπερθ.)

→ _____

σαφής (δοτ. εν. αρσ. υπερθ.)

→ _____

ύψηλός (ονομ. πληθ. θηλ. συγκρ.)

→ _____

έλεήμων (αιτ. πληθ. αρσ. συγκρ.)

→ _____

2. Να μεταφέρετε τα επίθετα στον συγκριτικό βαθμό στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση όπου βρίσκονται:

**βέβαιον (αρσ.), ἄξιοι, δεινούς,
ἀφθόνων (ουδ.), νέαν.**

3. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους κατάλληλους τύπους συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού:

τοῦ (καλός) _____

νεανίου

τῆ (μεγάλη) _____

ἐλπίδι

τόν (κακός) _____

διδάσκαλον

οἱ (πολύς) _____

πολίται

τάς (ὀλίγη) _____

τιμάς

4. Να βρείτε τις πλάγιες πτώσεις που λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί και να δηλώσετε

την επιρρηματική σχέση που εκφράζουν:

α. Ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο.

β. Ἐκτῶ δὲ ἔτει Σαμίοις καὶ Μιλησίοις πόλεμος ἐγένετο περὶ Πριήνην.

γ. Τοσαύτη σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τὸτ' ἐχώρουν.

δ. Τί (= γιατί) τηνικάδε ἀφίξαι (= ἔχεις ἔρθει τόσο νωρίς), ὦ Κρίτων;

5. Να βρείτε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς των παρακάτω προτάσεων και να δηλώσετε την επιρρηματική σχέση που εκφράζουν:

α. Προστάται ὑμεῖς ἑβδομήκοντα ἔτη καὶ τρία τῶν Ἑλλήνων ἐγένεσθε.

β. Ἡ κτήσις πιστῶν φίλων ἐστὶν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ.

γ. Παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἑνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων.

δ. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔφοροι ἔπεμψαν πρὸς Δερκυλίδαν, καὶ ἐκέλευον αὐτὸν διαβαίνειν σὺν τῷ στρατεύματι ἐπὶ Καρίαν.

ε. Ἐν τῷ αὐτῷ θέρει μετὰ τὴν Λέσβου ἄλωσιν Ἀθηναῖοι Νικίου στρατηγοῦντος ἐστράτευσαν ἐπὶ Μινῶαν τὴν νῆσον.

**Ἐγὼ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω
ξύμπασαν ὀρθουμένην
ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ'
ἕκαστον τῶν πολιτῶν
εὐπραγοῦσαν,
ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην.**

Θουκυδίδης, Ἱστορίαι 2.60

**Ἐγὼ πιστεύω ὅτι ωφελοῦνται
περισσότερο οἱ πολῖτες, ὅταν
ἡ πόλις ευημερεῖ συνολικά
παρὰ ὅταν ευτυχεῖ κάθε πολίτης
χωριστά, ἐνῶ συνολικά
ἡ πόλις δυστυχεῖ.**

Ενότητα 3

Μετά τη νίκη τους εναντίον των Αθηναίων στον Πελοποννησιακό πόλεμο οι Συρακούσιοι εξέδωσαν δεκάδραχμα με την κεφαλή της νύμφης Αρέθουσας στην μπροστινή όψη και τέθριππο στην πίσω όψη (Νομισματική Συλλογή Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Αθήνας).

**Η κατοχή της εξουσίας
δεν εγγυάται την ευτυχία**

Α. Κείμενο Στο διαλογικό έργο
του Ίέρων ο Ξενοφών

(περ. 430-355 π.Χ.) εκθέτει τις αδυναμίες και τα αδιέξοδα του μοναρχικού πολιτεύματος, και μάλιστα όπως τα αντιλαμβάνεται ο ίδιος ο μονάρχης. Συζητώντας με τον λυρικό ποιητή Σιμωνίδη τον Κείο, ο τύραννος των Συρακουσών Ιέρων Α΄ απομυθοποιεί την εικόνα του πανίσχυρου μονάρχη την οποία είναι λογικό να έχει ένας απλός άνθρωπος. Το συμπέρασμα από τον διάλογο είναι ότι η μοναρχία δεν είναι ωφέλιμη ούτε για τον μονάρχη ούτε για τους πολίτες.

Εἰ δὲ σὺ οἶει ὡς πλείω ἔχων τῶν ἰδιωτῶν κτήματα ὁ τύραννος διὰ τοῦτο καὶ πλείω ἀπ' αὐτῶν εὐφραίνεται, οὐδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὡς Σιμωνίδη, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀθληταὶ οὐχ ὅταν ἰδιωτῶν γένωνται κρείττονες, τοῦτ' αὐτοῦς

εὐφραίνει, ἀλλ' ὅταν τῶν
ἀνταγωνιστῶν ἥττους, τοῦτ'
αὐτοῦς ἀνιᾶ, οὕτω καὶ ὁ τύραννος
οὐχ ὅταν τῶν ἰδιωτῶν πλείω
φαίνεται ἔχων, τότε εὐφραίνεται,
ἀλλ' ὅταν ἐτέρων τυράννων
ἐλάττω ἔχη, τοῦτω λυπεῖται·
τούτους γὰρ ἀνταγωνιστὰς ἡγεῖται
αὐτῷ τοῦ πλοῦτου εἶναι. Οὐδέ γε
θᾶπτόν τι γίνεταί τῳ τυράννω ἢ
τῳ ἰδιώτῃ ὧν ἐπιθυμεῖ. Ὁ μὲν γὰρ
ἰδιώτης οἰκίας ἢ ἀγροῦ ἢ οἰκέτου
ἐπιθυμεῖ, ὁ δὲ τύραννος ἢ πόλεων
ἢ χώρας πολλῆς ἢ λιμένων ἢ
ἀκροπόλεων ἰσχυρῶν [...]. Ἀλλὰ
μέντοι καὶ πένητας ὄψει οὐχ
οὕτως ὀλίγους τῶν ἰδιωτῶν ὡς
πολλοὺς τῶν τυράννων. Οὐ γὰρ
τῳ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται
οὔτε τὰ ὀλίγα, ἀλλὰ πρὸς τὰς
χρήσεις· ὥστε τὰ μὲν

ὑπερβάλλοντα τὰ ἱκανὰ πολλὰ
ἐστί, τὰ δὲ τῶν ἱκανῶν ἐλλείποντα
ὀλίγα. Τῷ οὖν τυράννῳ τὰ
πολλαπλάσια ἦττον ἱκανὰ ἐστὶν εἰς
τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα ἢ τῷ
ἰδιώτῃ.

Ξενοφῶν, Ἰέρων 4.6-9

Γλωσσικά σχόλια

οἴομαι = νομίζω, θεωρώ
τῶν ἰδιωτῶν (β' ὅρος σύγκρισης)
= ἀπὸ τους απλοὺς πολίτες

εὐφραίνομαι = χαίρομαι,
ευχαριστιέμαι, ικανοποιούμαι

οὐδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει = οὔτε αὐτό
εἶναι ἔτσι

κρείττονες (συγκρ. βαθμ. επιθ.
ὁ ἀγαθός) = ανώτεροι

ἦττους (συγκρ. βαθμ. επιθ.

**ὁ μικρός) = λιγότερο ικανοί,
κατώτεροι**

**ἀνιάω, ἀνιῶ̃ = ενοχλώ, στενοχωρώ
(πβ. ν.ε.: ανία, ανιαρός)**

**ὅταν ...φαινῆται ἔχων (κτγ. μτχ.) =
ὅταν... είναι φανερό ότι έχει**

**τούτῳ λυπεῖται = εξαιτίας αυτού
στενοχωριέται**

**θᾶπτόν (συγκρ. βαθμ. επιρρ. ταχύ ή
ταχέως) = γρηγορότερα**

**οὐδέ γε θᾶπτόν τι γίνεταί τῳ
τυράννῳ ἢ τῳ ἰδιώτῃ ὧν ἐπιθυμεῖ
= ούτε βέβαια ο τύραννος αποκτά
κάτι από όσα επιθυμεί
γρηγορότερα από τον απλό πολίτη**

**ὁ οἰκέτης = ο δούλος του σπιτιού
(πβ. ν.ε.: οικιακός)**

**ὁ /ή πένης = φτωχός, άπορος,
στερημένος**

ὄψει (ορ. μελλ. ρ. ὀράω, ὀρῶ) = θα δεις

οὕτως ... ὡς = τόσο... όσο

τῷ ἀριθμῷ ... πρὸς τὰς χρήσεις = με βάση το πλήθος... με βάση τη χρησιμότητα

ὑπερβάλλω = ξεπερνῶ, υπερβαίνω (πβ. ν.ε.: υπερβολή)

τὰ τῶν ἱκανῶν ἐλλείποντα = ὅσα υπολείπονται ἀπὸ τὰ ἀρκετὰ

το δαπάνημα = ἡ δαπάνη

Ερμηνευτικά σχόλια ὦ Σιμωνίδη:
Ο λυρικός ποιητής Σιμωνίδης ο Κείος χάρη στην ανταπόκριση που έβρισκε ἡ τέχνη του (έγραψε περίφημα επιγράμματα, σκόλια*,

* Συμποσιακά λυρικά τραγούδια που άδονταν στα επίσημα γεύματα.

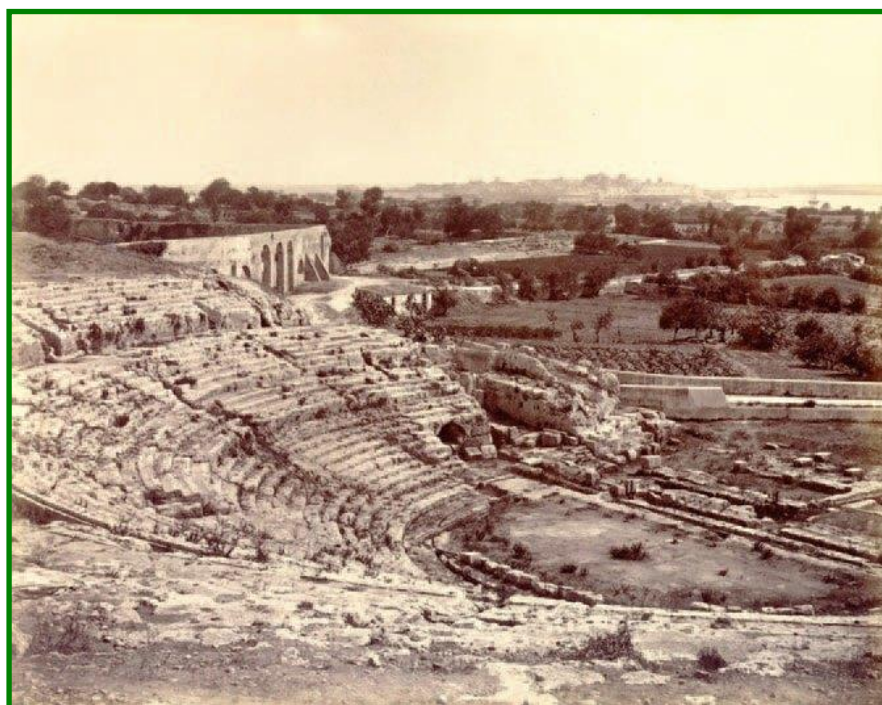
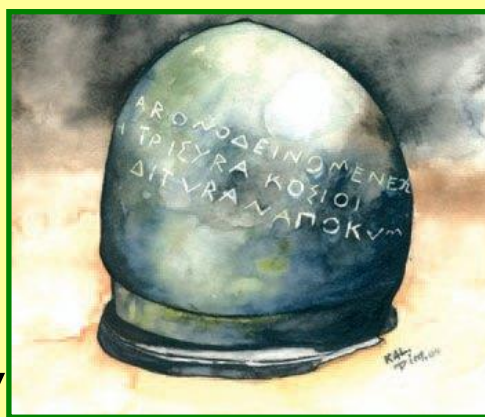
επινίκια άσματα, θρήνους και εγκώμια) φιλοξενήθηκε στις αυλές ισχυρών ανδρών της εποχής του. Το 476 π.Χ., στις αρχές της τυραννίδας του Ιέρωνα, ηρθε στις Συρακούσες, πέτυχε τη συμφιλίωση του τυράννου με τον αντίπαλό του Θήρωνα και εξασφάλισε έτσι την εύνοιά του. Ο Σιμωνίδης πέθανε περίπου το 467/466 π.Χ. στον Ακράγαντα της Σικελίας.

οὐ γὰρ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ὀλίγα, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις: Σύμφωνα με τον Ιέρωνα, ο πλούτος και η συνακόλουθη ευχαρίστηση δεν εξαρτώνται από το πλήθος των αγαθών που έχει στην κατοχή του κάποιος αλλά από τη δυνατότητα που του παρέχουν αυτά να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του.

Ερωτήσεις

- 1. Με ποιο κριτήριο μπορεί να θεωρηθεί κανείς πραγματικά πλούσιος σύμφωνα με το κείμενο;**
- 2. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι τύραννοι σύμφωνα με τα λεγόμενα του Ιέρωνα;**
- 3. Συμφωνείτε με τον ισχυρισμό του Ιέρωνα «οὐ γὰρ τῷ ἀριθμῷ ...ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις»;**
- 4. Με βάση όσα γνωρίζετε από τα μαθήματα της Ιστορίας και της Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής, να συζητήσετε την εξέλιξη των όρων «τύραννος» και «τυραννία» από την αρχαιότητα μέχρι τη σημερινή εποχή.**

Αναπαράσταση του κράνους που αφιέρωσε ο Ιέρων Α΄ στην Ολυμπία μετά τη νίκη του στη ναυμαχία της Κύμης εναντίον των Τυρρηνών, θέλοντας να δώσει πανελλήνιο χαρακτήρα στο γεγονός.

Το θέατρο των Συρακουσών είναι ένα από τα μεγαλύτερα τον αρχαίου κόσμου. Χτίστηκε από τον τύραννο Ιέρωνα Α΄ το 470 πΧ.

Β. Λεξιλογικά –Ετυμολογικά

► Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε.:

Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα και από άλλα ουσιαστικά

πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγο ουσιαστικό
ἀγαθός	-ότης	
ἀναγκαῖο	-ότης	
ἄξιος	-ία	
ἕτερος	-ότης	
ἵκανός	-ότης	
μικρός	-ότης	
οἰκία	-ίδιον	
οἶκος	-έτης	
	-ῖσκος	
	-της	
πόλις	-ίδιον	

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά της α.ε. από τα επίθετα **εὐδαίμων, σοφός και πλείων** (γεν. πλείονος).

2. Να σημειώσετε δίπλα στα παραγόμενα από ρήματα ουσιαστικά του πίνακα τι δηλώνει το καθένα. Θυμηθείτε όσα επαναλάβατε στην προηγούμενη Ενότητα:

παράγωγο ουσιαστικό	δηλώνει:
χρήσις	
δαπάνη	
κτῆμα	
ὄλεθρος	
ἀθλητής	

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με λέξεις ομόρριζες της λ. οἰκία στην α.ε. ανάλογα με το τι δηλώνουν:

πρόσωπο που ενεργεί
ὁ
ὁ
ενέργεια
ἡ
αποτέλεσμα ενέργειας
τὸ
τόπος
τὸ
ουσιαστικό παράγωγο του επιθ. οἰκεῖος
ἡ

4. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό το επίθετο

ταχύς, ώστε να αποδώσετε τη σημασία των παρακάτω φράσεων:

α. αυτός που αναπτύσσεται με εντατικό ρυθμό

→ _____

β. αυτός που πλέει με μεγάλη ταχύτητα

→ _____

γ. η γρήγορη αποστολή δεμάτων, εμπορευμάτων

→ _____

δ. η πληρωμή λογαριασμών μέσω Ταχυδρομείου

→ _____

ε. η παθολογική επιτάχυνση των παλμών της καρδιάς

→ _____

Γ. Γραμματική

Τα συνηρημένα ρήματα

♦ Να παρατηρήσετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους του κειμένου της Ενότητας: λυπεῖται, ἡγεῖται, επιθυμῖ, δοκεῖ. Οι καταλήξεις τους μοιάζουν με τις αντίστοιχες καταλήξεις των βαρύτονων ρημάτων, διαφέρει όμως ο τονισμός τους. Πρόκειται για τα συνηρημένα ή περισπώμενα ρήματα.

♦ Συνηρημένα είναι τα φωνηεντόληκτα ρήματα των οποίων ο χαρακτήρας -α-, -ε- η -ο- συγχωνεύεται (συναιρείται) με το ακόλουθο του φωνήεν της κατάληξης. Αυτή η συγχώνευση ονομάζεται συναίρεση (πβ. ν.ε.: αγαπάει, αγαπά). Αλλιώς αποκαλούνται περισπώμενα, γιατί στο α' ενικό

πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα
ε.φ. παίρνουν περισπωμένη.

Οι τάξεις των συνηρημένων

Διακρίνουμε τρεις τάξεις συνηρημένων με βάση τον χαρακτήρα τους:

α' τάξη → χαρακτήρας -α-,
π.χ. τιμάω, τιμῶ.

β' τάξη → χαρακτήρας -ε-,
π.χ. ποιέω, ποιῶ.

γ' τάξη → χαρακτήρας -ο-,
π.χ. δηλόω, δηλῶ.

Διαδικασία σχηματισμού συνηρημένων ρημάτων

Οι συναιρέσεις αφορούν μόνο τον
ενεστώτα και τον παρατατικό σε
όλες τις εγκλίσεις τους.

♦ Γράφουμε και τονίζουμε σύμφωνα
με όσα ισχύουν στα βαρύτονα

ρήματα την ασυναίρετη μορφή του
ρήματος,
π.χ. τιμάω, τιμάεις, τιμάει,
τιμάομεν, τιμάετε, τιμάουσι(ν).

♦ Κατόπιν συναιρούμε τον
χαρακτήρα με το φωνήεν ή τη
δίφθογγο της κατάληξης που
ακολουθεί αμέσως μετά, σύμφωνα
με τον πίνακα συναιρέσεων της
τάξης στην οποία ανήκει το ρήμα,
π.χ. τιμάετε → τιμάτε

♦ Προσοχή στον σχηματισμό του
απαρεμφάτου ενεργητικού
ενεστῶτα: σχηματίζεται με την
αρχαιότερη κατάληξη -εν και όχι με
την -ειν! Γι' αυτό και στην α' τάξη
συνηρημένων το απαρέμφατο δεν
παίρνει υπογεγραμμένη (τιμᾶν).

Η θέση τον τόνου

α) Αν στον ασυναίρετο τύπο

ο τόνος δε βρίσκεται σε μία από τις συναιρούμενες συλλαβές, μένει στη θέση που ήταν και όποιος ήταν,
π.χ. **ἐσκόπεον** → **ἐσκόπουν**.

β) Αν στον ασυναίρετο τύπο ο τόνος βρίσκεται σε μία από τις συναιρούμενες συλλαβές, τότε τονίζεται η συλλαβή που προήλθε από τη συναίρεση,
π.χ. **σκοπέω** → **σκοπῶ**.

Το είδος του τόνου

Αν η συλλαβή που προέρχεται από τη συναίρεση βρίσκεται:

α) στην προπαραλήγουσα, οξύνεται, π.χ.

ἐσκοπεόμεθα → **ἐσκοπούμεθα**.

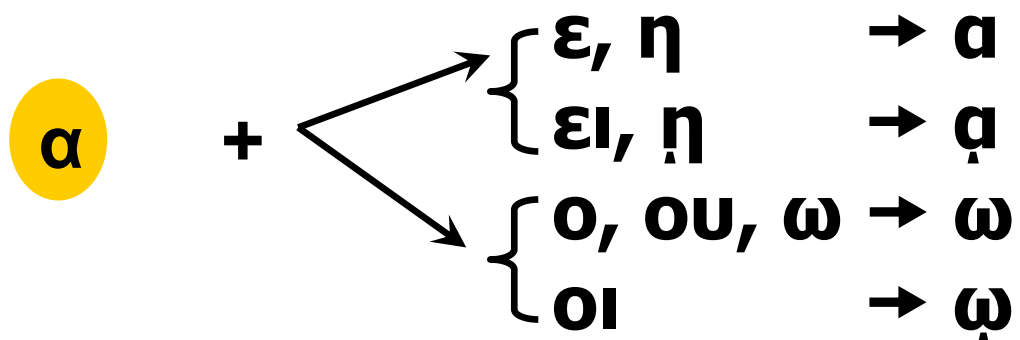
β) στην παραλήγουσα, παίρνει περισπωμένη, εφόσον η λήγουσα είναι βραχύχρονη, διαφορετικά οξύνεται,

π.χ. σκοπέετε → σκοπεΐτε,
αλλά σκοπεέτω → σκοπεΐτω.

γ) στη λήγουσα, περισπάζεται,
π.χ. σκοπέω → σκοπῶ.

Α΄ τάξη συνηρημένων ρημάτων (-άω, -ῶ)

Οι συναιρέσεις

► Εφαρμόζοντας τις συναιρέσεις της α΄ τάξης και τις γενικές οδηγίες σχηματισμού των συνηρημένων ρημάτων να συμπληρώσετε τους ακόλουθους πίνακες:

Ενεστώτας ε.φ.

	οριστική
α' εν.	(άνιά-ω) άνιῶ
β' εν.	(άνιά-...)
γ' εν.	(άνιά-...)
α' πληθ.	(άνιά-...)
β' πληθ.	(άνιά-...)
γ' πληθ	(άνιά-...)

	υποτακτική
α' εν.	(άνιά-ω) άνιῶ
β' εν.	(άνιά-...)
γ' εν.	(άνιά-...)
α' πληθ.	(άνιά-...)
β' πληθ.	(άνιά-...)
γ' πληθ.	(άνιά-...)

	ΕΥΚΤΙΚΗ
α' εν.	(άνιά-οιμι) άνιώμι
β' εν.	(άνιά-...)
γ' εν.	(άνιά-...)
α' πληθ.	(άνιά-...)
β' πληθ.	(άνιά-...)
γ' πληθ.	(άνιά-...)

	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
α' εν.	—
β' εν.	(άνιά-...) άνία
γ' εν.	(άνιά-...)
α' πληθ.	—
β' πληθ.	(άνιά-...)
γ' πληθ.	(άνιά-...)

απαρέμφατο: (άνιά -εν)

.....,

μετοχή (ονομ. εν. ουδ.): (άνιά-.....)

.....

Παρατατικός ε.φ.

	οριστική
α' εν.	(ήνια-ον) ήνίων
β' εν.	(ήνια-...)
γ' εν.	(ήνια-...)
α' πληθ.	(ήνιά-...)
β' πληθ.	(ήνιά-...)
γ' πληθ.	(ήνιά-...)

Ενεστώτας μ.φ. οριστική

	οριστική
α' εν.	(άνιά-ομαι) άνιῶμαι
β' εν.	(άνιά-.....)
γ' εν.	(άνιά-.....)
α' πληθ.	(άνια-.....)
β' πληθ.	(άνιά-.....)
γ' πληθ.	(άνιά-.....)

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
α' εν.	(άνιά-ομαι) άνιῶμαι
β' εν.	(άνιά-.....)
γ' εν.	(άνιά-.....)
α' πληθ.	(άνια-.....)
β' πληθ.	(άνιά-.....)
γ' πληθ.	(άνιά-.....)

	ΕΥΚΤΙΚΗ
α' εν.	(άνια-οίμην) άνιῶμην
β' εν.	(άνιά-.....)
γ' εν.	(άνιά-.....)
α' πληθ.	(άνια-.....)
β' πληθ.	(άνιά-.....)
γ' πληθ.	(άνιά-.....)

	προστακτική
α' εν.	–
β' εν.	(άνιά-ου) άνιῶ
γ' εν.	(άνια-...)
α' πληθ.	–
β' πληθ.	(άνιά-...)
γ' πληθ.	(άνια-...)

απαρέμφατο: (άνιά-.....)

.....,

μετοχή (ονομ. εν. θηλ.): (άνια-.....)

.....

Παρατατικός μ.φ.

	οριστική
α' εν.	(ήνια-ον) ήνίων
β' εν.	(ήνιά-...)
γ' εν.	(ήνιά-...)
α' πληθ.	(ήνια-...)
β' πληθ.	(ήνιά-...)
γ' πληθ.	(ήνιά-...)

↳ Παρατηρήσεις

- ♦ Τα συνηρημένα ρήματα της πρώτης τάξης σχηματίζουν τους υπόλοιπους χρόνους κατά τα βαρύτενα φωνηεντόληκτα, αφού προηγουμένως τρέψουν τον χαρακτήρα τους -α- σε -η-, π.χ. τιμάω, τιμῶ → τιμή-σω, ἐτίμη-σα, τετίμη-κα, ἐτετιμή-κειν. Εξαίρεση αποτελούν όσα πριν από τον χαρακτήρα -α- έχουν -ε-, -ι- ή -ρ-, τα οποία διατηρούν το -α-, π.χ. ἀνιῶ → ἀνιά-σω, ἤνία-σα.
- ♦ Τα ρήματα ζῶ, πεινῶ, διψῶ, χρῶμαι έχουν χρονικό χαρακτήρα -η- και όχι -α-. Κλίνονται κατά τα εις -άω, αλλά έχουν -η- και -η- όπου τα ρήματα σε -άω έχουν -α- και -α- αντίστοιχα, π.χ. ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζῶσι.

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τους τύπους του ρ. κοιμῶμαι που ζητούνται:

ονομ. πληθ. αρσ. γεν. μτχ. ενεστ.

→ _____

α' πληθ. οριστ. ενεστ.

→ _____

απαρ. ενεστ.

→ _____

γ' εν. ευκτ. ενεστ.

→ _____

β' εν. προστ. ενεστ.

→ _____

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με τη γραμματική αναγνώριση των παρακάτω τύπων:

προσεδόκα → _____

προσδοκάτω → _____

νικᾶν → _____

νικῶεν

→

τιμάσθω

→

τιμῶν

→

3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β' (δύο στοιχεία της στήλης Β' περισσεύουν):

Α'	<p>1. ἀγαπήμεν 2. ἀπαντήσω 3. γέλω 4. ἐξαρτᾶται 5. ἐρωτῶν 6. συναντᾶτω 7. ὁρασθαι</p>
Β'	<p>α. ονομ. εν. αρσ. γεν. ητιχ. ενστ. ε.φ. β. αρσ. ενστ. ε.φ. γ. γ' εν. προστ. ενστ. ε.φ. δ. γ' παθηθ. ευκτ. ενστ. ε.φ. ε. αρσ. ενστ. η.φ. στ. α' παθηθ. οριστ. η υποστ. ενστ. ε.φ. ζ. γ' εν. οριστ. η υποστ. ενστ. η.φ. η. γ' εν. οριστ. ενστ. ε.φ. θ. γ' εν. προστ. ενστ. η.φ.</p>

4. Συμπληρώνοντας τις λέξεις που ζητούνται στα αντίστοιχα τετραγωνίδια θα σχηματίσετε το απαρέμφατο συνηρημένου ρήματος στην έγχρωμη στήλη:

α. β' εν. προστ. ενεστ. ε.φ. ρ.
σιωπάω, -ῶ.

β. γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ε.φ. ρ.
ἐάω, - ῶ.

γ. β' εν. οριστ. ενεστ. μ.φ. ρ.
γεννάω, -ῶ.

δ. γ' εν. υποτ. ενεστ. μ.φ. ρ.
αἰτιάομαι, -ῶμαι.

ε. γ' πληθ. οριστ. παρατ. ε.φ. ρ.
δράω, -ῶ.

				α.				
β.								
				γ.				
δ.								
ε.								

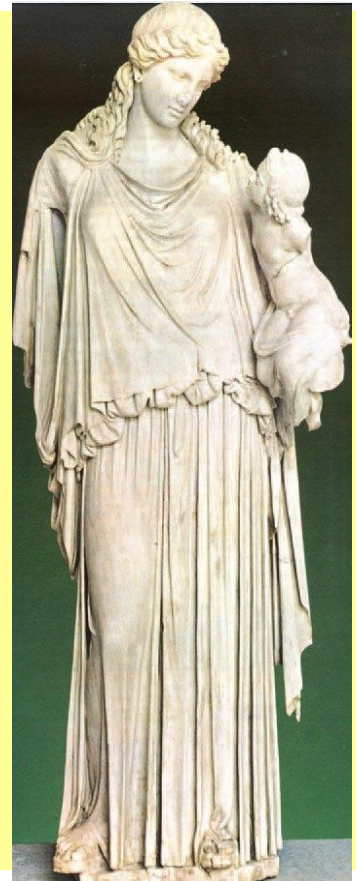
**Ἄλλ' ἢ τυραννίς πολλά τ' ἄλλ'
εὐδαιμονεῖ / κάξεσιν αὐτῇ δρᾶν
λέγειν θ' ἅ βούλεται.**

Σοφοκλῆς, Ἀντιγόνη στ. 506-507

**Αλλά ο τύραννος έχει και πολλά
άλλα προνόμια και μπορεί να λέει
και να κάνει ό,τι θέλει.**

Ενότητα 4

Ρωμαϊκό αντίγραφο του χαμένου αγάλματος της θεάς Ειρήνης που κατασκεύασε ο Κηφισόδοτος μετά τη βραχύβια ειρήνη τον 375/4 π.Χ. Η θεά κρατά στο χέρι της τον μικρό Πλούτο (Γλυπτοθήκη Μονάχου).

Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης

Α. Κείμενο Λίγο μετά το τέλος του Συμμαχικού πολέμου (357-355 π.Χ.), που αποτέλεσε την αφορμή διάλυσης της Β΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας, ο Ισοκράτης με τον λόγο **Περί ειρήνης** προσπαθεί να πείσει τους Αθηναίους να

συνάψουν ειρήνη με τους πρώην συμμάχους τους και, κατ' επέκταση, με όλους τους Έλληνες. Κατά την άποψή του οι Αθηναίοι έχουν πολύ περισσότερα να ωφεληθούν, εάν εγκαταλείψουν τις ηγεμονικές βλέψεις τους, σεβαστούν την αυτονομία των ελληνικών πόλεων και εργαστούν για την κοινή προκοπή.

Ἄρ' οὖν ἂν ἐξαρκέσειεν ἡμῖν, εἰ τὴν τε πόλιν ἀσφαλῶς οἰκοῖμεν καὶ τα περὶ τὸν βῖον εὐπορώτεροι γιγνοίμεθα καὶ τὰ τε πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὁμονοοῖμεν καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμοῖμεν; Ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι τούτων ὑπαρξάντων τελέως τὴν πόλιν εὐδαιμονήσειν. Ὁ μὲν τοίνυν πόλεμος ἀπάντων ἡμᾶς τῶν εἰρημένων

ἀπεστέρηκεν· καὶ γὰρ
πενεστέρους ἐποίησεν καὶ
πολλοὺς κινδύνους ὑπομένειν
ἤνάγκασεν καὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας
διαβέβληκεν καὶ πάντας τρόπους
τεταλαιπώρηκεν ἡμᾶς. Ἦν δὲ τὴν
εἰρήνην ποιησώμεθα, [...] μετὰ
πολλῆς μὲν ἀσφαλείας τὴν πόλιν
οἰκήσομεν, ἀπαλλαγέντες
πολέμων καὶ κινδύνων καὶ
ταραχῆς, [...] καθ' ἑκάστην δὲ τὴν
ἡμέραν πρὸς εὐπορίαν
ἐπιδώσομεν, [...] ἀδεῶς
γεωργοῦντες καὶ τὴν θάλατταν
πλέοντες καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις
ἐπιχειροῦντες αἱ νῦν διὰ τὸν
πόλεμον ἐκλελοίπασιν. Ὀψόμεθα
δὲ τὴν πόλιν διπλασίας μὲν ἢ νῦν
τας προσόδους λαμβάνουσαν,
μεστήν δὲ γιγνομένην ἐμπόρων
καὶ ξένων καὶ μετοίκων, ὧν νῦν

**ἐρήμη καθέστηκεν. Τὸ δὲ
μέγιστον· συμμάχους ἔξομεν
ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ
βεβιασμένους, ἀλλὰ
πεπεισμένους.**

Ἴσοκράτης, Περί εἰρήνης 19-21

Γλωσσικά σχόλια

ἄρα (ερωτηματικό) = άραγε

**ἂν ἐξαρκέσειεν (δυν. ευκτ. αορ. του
απρόσ. ρ. ἐξαρκεῖν) = θα αρκούσε,
θα ήταν αρκετό**

**ὁ/ἡ εὖπορος, τὸ εὖπορον =
εὖπορος, πλούσιος**

**(εἰ) τὰ τε πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦς
ὁμονοοῖμεν (ρ. ὁμονοέω, ὁμονοῶ)
= και (να) ἔχουμε ομόνοια μεταξύ
μας**

**(εἰ) παρὰ τοῖς Ἕλλησιν
εὐδοκιμοῖμεν (ρ. εὐδοκιμέω,
εὐδοκιμῶ) = (να) χαίρουμε
εκτιμήσεως μεταξύ των Ελλήνων
τούτων ὑπαρξάντων = αν γίνουν
αυτά**

**τελέως = πλήρως, ολοκληρωτικά
τὰ εἰρημένα (μτχ. πρκ. ρ. λέγομαι)
= αυτά που έχουν λεχθεί**

**και γάρ = και πράγματι, γιατί
πράγματι**

**πενεστέρους (συγκρ. βαθμ. επιθ.
ὄ/ἡ πέννης) = φτωχότερους (πβ.
ν.ε.: πενία, λεξιπενία)**

**ὑπομένω = αντέχω, ανέχομαι (πβ.
ν.ε.: υπομονή)**

**διαβέβληκεν (ρ. διαβάλλω) = έχει
διαβάλει / συκοφαντήσει (πβ. ν.ε.:
διαβολή, διαβλητός)**

ἦν = εάν

ἀπαλλαγέντες (μτχ. παθ. αορ. β´ ρ. ἀπαλλάττομαι) = αφού απαλλαγούμε (πβ. ν.ε.: απαλλαγή, απαλλακτικός)

ἡ ταραχή = η διχόνοια

καθ' ἐκάστην δέ τήν ἡμέραν = και κάθε μέρα, και καθημερινά

πρός εὐπορίαν ἐπιδώσομεν (οριστ. μέλλ. ρ. ἐπιδίδωμι) = θα γινόμαστε πιο εὐποροι

ἀδεῶς = χωρίς φόβο

γεωργέω, γεωργῶ = καλλιεργῶ τη γη, ασχολούμαι με τη γεωργία

ἐπιχειροῦντες ταῖς ἄλλαις

ἐργασίαις = ασχολούμενοι με τα ἄλλα επαγγέλματα

ἐκλελοίπασιν (οριστ. παρακ. ρ. ἐκλείπω) =

έχουν εκλείψει (πβ. ν.ε.: υπόλοιπο, έλλειψη)

ὄψόμεθα (οριστ. μέλλ. ρ. ὄραω, ὄρῳ) = θα δούμε (πβ. ν.ε.: ὄψη, οπτικός, μάτι < ὀμμάτιον)

ἤ νῦν = απ' ὅ,τι τώρα

ἡ πρόσοδος = το έσοδο

ὁ μεστός, ἡ μεστή, τὸ μεστόν = γεμάτος (πβ. ν.ε.: μεστός, μεστώνω)

ῶν νῦν ἐρήμη καθέστηκεν (οριστ. παρακ. ρ. καθίσταμαι) = από τους οποίους τώρα έχει ερημωθεί

τὸ δὲ μέγιστον = και το σημαντικότερο

ἔξομεν (οριστ. μέλλ. ρ. ἔχω = θα έχουμε

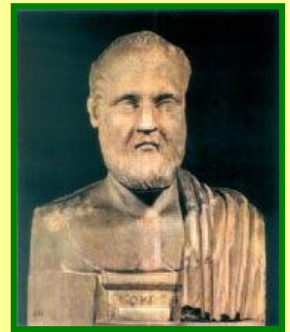
βιάζομαι = εξαναγκάζομαι

πεπεισμένους (μτχ. παρακ. ρ. πείθομαι) = έχοντας πειστεί, με τη θέλησή τους

Ερμηνευτικά σχόλια Ὁ μὲν τοίνυν πόλεμος ἀπάντων ἡμᾶς τῶν εἰρημὲν ἀπεστέρηκεν: Ο Περὶ εἰρήνης λόγος του Ισοκράτη συντάχθηκε λίγο μετά την έναρξη του Συμμαχικού πολέμου και πιθανότατα κυκλοφόρησε ως πολιτικό φυλλάδιο στην Αθηνά. Τον Συμμαχικό πόλεμο διεξήγαγαν οι Αθηναῖοι ἐναντίον των Ροδίων, των Χίων και των Κύων, που εἶχαν ἀποστατήσει ἀπὸ τη Β΄ Αθηναϊκὴ Συμμαχία ἀρνούμενοι να καταβάλουν τις υπέρογκες συμμαχικὲς εἰσφορὲς (συντάξεις) που ἀπαιτούσαν οι Αθηναῖοι. Ὅλοι αυτοί μαζί με τους Βυζαντίους συμμάχησαν με τον

σατράπη της Καρίας Μαύσωλο. Η έκβαση του πολέμου ήταν ολέθρια για τους Αθηναίους και σήμανε τη διάλυση της Συμμαχίας.

Ο Ισοκράτης (ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής του 4ου αι. π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Νεαπόλεως)

Ερωτήσεις

1. Ποιες είναι, κατά τον Ισοκράτη, οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ευδαιμονία της Αθηνas;
2. Ποια είναι η ευεργετική επίδραση της ειρήνης και ποιες οι αρνητικές συνέπειες του πολέμου στην οικονομική ανάπτυξη και, γενικότερα, στην ευημερία μιας πόλης;

**3. συμμάχους ἔξομεν ἅπαντας
ἄνθρώπους, οὐ βεβιασμένους,
ἀλλὰ πεπεισμένους: Πώς
συμβάλλει ἡ ελεύθερη βούληση
στον σχηματισμό και στη
λειτουργία μιας συμμαχίας,
σύμφωνα με τον Ισοκράτη;**

**4. Με βάση ὅσα γνωρίζετε ἀπὸ το
μάθημα της Ιστορίας για τη
συμπεριφορά των Αθηναίων προς
τους συμμάχους τους, να κρίνετε
τον ισχυρισμό του Ισοκράτη ὅτι
ὄλοι οἱ Ἕλληνες θα θελήσουν να
συμμαχήσουν με τους Αθηναίους,
εάν αυτοί μεταβάλουν τη στάση
τους προς αυτούς.**

Στη ζωφόρο τον Παρθενώνα, δίπλα στα μυθολογικά θέματα, ο Φειδίας επέλεξε να αναπαραστήσει την πραγματικά μεγαλειώδη πομπή των Παναθηναίων, θέλοντας έτσι να εξυμνήσει την ειρηνική δημιουργία και την αξία της αθηναϊκής δημοκρατίας (Αθήνα, Μουσείο Ακροπόλεως).

Β. Λεξιλογικά –Ετυμολογικά

► Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα που ακολουθεί με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε.

Επίθετα παράγωγα από ρήματα

πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγο επίθετο
ἀναγκάζω	-τικός	
βάλλω	-τός	βλη-τός
γεωργέω, γεωργῶ	-ικός	
	-τέος (συνηθ. ουδ.)	
γίγνομαι (θ. γεν-)	-τικός	
δίδωμι (θ. δο-)	-τός	
	-τικός	
ἔχω (θ. σχ-)	-ρός	έχυ-ρός, όχυ-ρός
	-τικός	
λαμβάνω (θ. ληπ-)	-τός	ληπ-τός
	-τέος	
	-τικός	

πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγο επίθετο
μένω	-τός	
ὄραω, ὄρω (θ. ὀπ-)	-τός	ὄρα-τός
	-τικός	
πείθω (θ. πιθ-)	-τικός	
	-τήριος	
	-ανός	
ποιέω, ποιῶ	-τός	
σφάλλω	-ής	ἀ-σφαλ- ής

Ασκήσεις

1. Να δώσετε τη σημασία των επιθέτων σε -τός και -τέος που συναντήσατε στον παραπάνω πίνακα.

2. Να γράψετε ομόρριζα επίθετα με τα ρήματα του πίνακα (απλά ή σύνθετα):

ρήμα	επίθετα α.ε.	επίθετα ν.ε.
ἐπιθυμέω, ἐπιθυμῶ		
φαίνω		
ἡγέομαι, ἡγοῦμαι		
ἐργάζομαι		
βούλομαι		

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με νεοελληνικά παράγωγα ουσιαστικά και επίθετα των ρημάτων της α.ε. που σας δίνονται. Στη συνέχεια να συμπληρώσετε τα

κενά των προτάσεων με την κατάλληλη λέξη:

ρήμα	ουσιαστικά	επίθετα
ὑπομένω		
ἐπιμένω		
ἐμμένω		
ἐπιδίδωμι		
στερέω, στερῶ		
ἀπαλ- λάσσω		
ἀνταλ- λάσσω		

α. Η _____ ΠΟΥ
ΕΠΙΔΕΙΚΝΥΕΙ ΣΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ

πρότασής του αποκλείει κάθε
συνεννόηση.

β. Στο σχολείο μας έγινε

_____ μαθητών με
μαθητές από τη Γαλλία στο πλαίσιο
ενός ευρωπαϊκού προγράμματος.

γ. Η _____ των μαθητών
μας στις φετινές εξετάσεις ήταν
πολύ ικανοποιητική.

δ. Με _____ και

_____ μπορεί κανείς να
πετύχει τον στόχο του.

ε. Ο εισαγγελέας πρότεινε την

_____ του

κατηγορουμένου λόγω αμφιβολιών.

στ. Σε όσους καταδικάζονται για

σοβαρά πολιτικά αδικήματα

επιβάλλεται _____

των πολιτικών δικαιωμάτων τους.

Γ. Γραμματική

Β΄ τάξη συνηρημένων ρημάτων (-έω, -ῶ)

Οι τύποι οίκοῖμεν, ὀμονοοῖμεν και εὐδοκιμοῖμεν του κειμένου της Ενότητας ανηκουν στη β΄ τάξη συνηρημένων ρημάτων σε -έω, -ῶ. Η κλίση του ενεστώτα και του παρατατικού της τάξης αυτής απαιτεί τη γνώση των ακόλουθων συναιρέσεων:

Οι συναιρέσεις

ε	+	ε,	→	ει
		ο	→	ου
		μακρό		μακρό
		φωνήεν	→	φωνήεν
		ἤ		ἤ
		δίφθογγος		δίφθογγος

► Εφαρμόζοντας τις συναιρέσεις της τάξης και τις γενικές οδηγίες σχηματισμού των συνηρημένων ρημάτων να συμπληρώσετε τους ακόλουθους πίνακες:

Ενεστώτας ε.φ.

	οριστική
α' εν.	(ποιέ-ω) ποιῶ
β' εν.	(ποιέ -...)
γ' εν.	(ποιέ -...)
α' πληθ.	(ποιέ -...)
β' πληθ.	(ποιέ -...)
γ' πληθ.	(ποιέ -...)

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
α' εν.	(ποιέ- ω) ποιῶ
β' εν.	(ποιέ -...)
γ' εν.	(ποιέ -...)
α' πληθ.	(ποιέ -...)
β' πληθ.	(ποιέ -...)
γ' πληθ	(ποιέ -...)

	ΕΥΚΤΙΚΗ
α' εν.	(ποιέ- οιμι) ποιοῖμι
β' εν.	(ποιέ -...)
γ' εν.	(ποιέ -...)
α' πληθ.	(ποιέ -...)
β' πληθ.	(ποιέ -...)
γ' πληθ	(ποιέ -...)

	προστακτική
α' εν.	–
β' εν.	(ποιέ -ε...) ποιεί
γ' εν.	(ποιε -...)
α' πληθ.	–
β' πληθ.	(ποιέ -...)
γ' πληθ	(ποιε -...)

απαρέμφατο: (ποιέ-εν)

.....,

μετοχή (ονομ. εν. αρσ.): (ποιέ-...)

.....

Παρατατικός ε.φ.

	οριστική
α' εν.	(έποιε- ον) έποιουν
β' εν.	(έποιε -...)
γ' εν.	(έποιε -...)
α' πληθ.	(έποιέ -...)
β' πληθ.	(έποιέ -...)
γ' πληθ	(έποιε -...)

Ενεστώτας μ.φ. οριστική

	οριστική
α' εν.	(ποιέ- ομαι) ποιούμαι
β' εν.	(ποιέ -.....)
γ' εν.	(ποιέ -.....)
α' πληθ.	(ποιε -.....)
β' πληθ.	(ποιέ -.....)
γ' πληθ	(ποιέ -.....)

	υποτακτική
α' εν.	(ποιέ- ωμαι) ποιῶμαι
β' εν.	(ποιέ -.....)
γ' εν.	(ποιέ -.....)
α' πληθ.	(ποιε -.....)
β' πληθ.	(ποιέ -.....)
γ' πληθ	(ποιέ -.....)

	ΕΥΚΤΙΚΗ
α' εν.	(ποιε-οίμην) ποιοίμην
β' εν.	(ποιέ -.....)
γ' εν.	(ποιέ -.....)
α' πληθ.	(ποιέ -.....)
β' πληθ.	(ποιέ -.....)
γ' πληθ	(ποιέ -.....)

	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
α' εν.	—
β' εν.	(ποιε -ου) ποιοῦ
γ' εν.	(ποιε -...)
α' πληθ.	—
β' πληθ.	(ποιέ -...)
γ' πληθ	(ποιε -...)

απαρέμφατο: (ποιέ-)

.....,

μετοχή (ονομ. εν. αρσ.): (ποιε-...)

.....

Παρατατικός μ.φ.

	οριστική
α' εν.	(έποιε- όμην) έποιούμην
β' εν.	(έποιέ -.....)
γ' εν.	(έποιέ -.....)
α' πληθ.	(έποιε -.....)
β' πληθ.	(έποιέ -.....)
γ' πληθ.	(έποιέ -.....)

➔ Παρατηρήσεις

♦ Τα συνηρημένα ρήματα β' τάξης σχηματίζουν τους υπόλοιπους χρόνους κατά τα βαρύτενα φωνηεντόληκτα, αφού προηγουμένως τρέψουν τον χαρακτήρα τους -ε- σε -η-, π.χ. ποιέω, ποιῶ → ποιή-σω, έποίη-σα, πεποίη-κα, έπεποίη-κειν.

♦ Τα ρήματα σε -έω με μονοσύλλαβο θέμα (π.χ. πλέω) στον ενεστώτα και τον παρατατικό συναιρούν τον χαρακτήρα τους -ε- μόνο με το -ε- ή -ει- της κατάληξης, π.χ. πλέω, πλείς, πλεί, πλέομεν, πλείτε, πλέουσι(ν). Εξαίρεση αποτελεί το συνηρημένο ρήμα δέω, δῶ (= δένω), που συναιρεί τον χαρακτήρα -ε- με το φωνήεν ή τη δίφθογγο της κατάληξης.

Ασκήσεις

1. Να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους οίκοῖμεν και ἡγοῦμαι του κειμένου της Ενότητας και να γράψετε τις υπόλοιπες εγκλίσεις του ενεστώτα στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό.

2. ἀποστερῶ, ταλαιπωρῶ: Να γράψετε τους τύπους ενεστώτα των ρημάτων οι οποίοι ζητούνται στον πίνακα:

	ἀποστερῶ
(β' εν. υποτ. ε.φ.)
(γ' εν. ευκτ. ε.φ)
(γ' εν. προστ. ε.φ.)
(β' πληθ. προστ. μ.φ.)
(απαρ. ε.φ.)
(γεν. εν. αρσ. μτχ. ε.φ.)
(β' εν. υποτ. ε.φ.)

	ταλαιπωρῶ
(β´ εν. υποτ. ε.φ.)
(γ´ εν. ευκτ. ε.φ)
(γ´ εν. προστ. ε.φ.)
(β´ πληθ. προστ. μ.φ.)
(απαρ. ε.φ.)
(γεν. εν. αρσ. μτχ. ε.φ.)
(β´ εν. υποτ. ε.φ.)

3. οἰκεῖν, ἡγῶμαι, εὐδοκιμοῖ, ἀπολογεῖσθων: Να αναγνωριστούν γραμματικά και να κλιθεί η οριστική του ενεστώτα στη φωνή που βρίσκονται.

4. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους της στήλης Α´ με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β´ (δύο στοιχεία της στήλης Β´ περισσεύουν

A´

B´

1. ήγήται

2. ἄρκοῖ

3. βοηθῶμεν

4. πολεμεῖτε

5. ἐπιχειρεῖν

6. φρονοῖμεν

7. ἀπολογῶνται

α. γ´ εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.

β. απαρ. ενεστ. ε.φ.

γ. β´ πληθ. οριστ./προστ.

ενεστ. ε.φ.

δ. α´ πληθ. ευκτ. ενεστ. ε.φ.

ε. γ´ πληθ. υποτ. ενεστ. μ.φ.

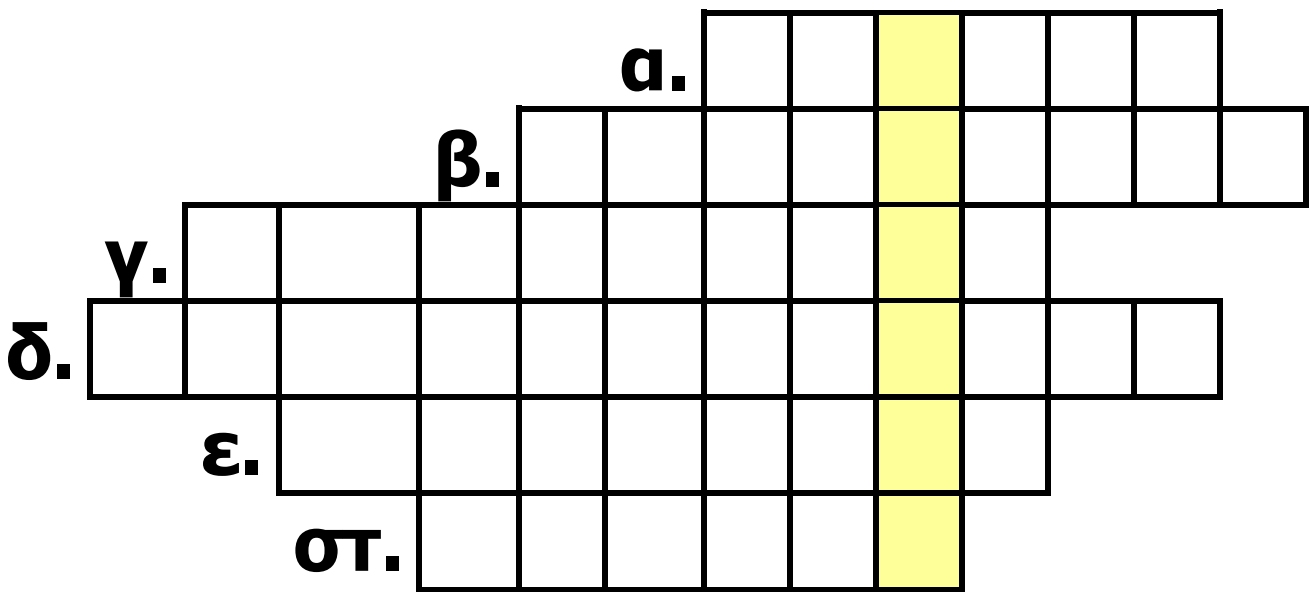
στ. γ´ εν. υποτ. ενεστ. μ.φ.

ζ. α´ πληθ. υποτ. ενεστ. ε.φ.

η. απαρ. ενεστ. μ.φ.

θ. β´ πληθ. υποτ. ενεστ. μ.φ.

5. Συμπληρώνοντας τα τετραγωνίδια με τις λέξεις που ζητούνται θα σχηματίσετε στην έγχρωμη στήλη το όνομα γνωστού λογογράφου της αρχαιότητας:

α. απαρ. ενεστ. ε.φ. ρ.

λαλέω, λαλώ.

β. γεν. πληθ. αρσ. μτχ. ενεστ. ε.φ. ρ.

ύμνέω, ύμνώ.

γ. γ πληθ. υποτ. ενεστ. ε.φ. ρ.

συμμαχέω, συμμαχώ.

δ. α πληθ. ευκτ. ενεστ. ε.φ. ρ.

ίσορροπέω, ίσορροπώ.

ε. γ εν. υποτ. ενεστ. μ.φ. ρ.

άδικέω, άδικώ.

στ. β εν. υποτ. ενεστ. ε.φ. ρ.

σκοπέω, σκοπώ.

**Ἦν γάρ καλοῦσιν οἱ πλεῖστοι
τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτο
(δοκεῖ) εἶναι μόνον ὄνομα,
τῷ δ' ἔργῳ πάσαις πρὸς πάσας
τάς πόλεις ἀεὶ πόλεμον
ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι.**

Πλάτων, Νόμοι 626α

**Πράγματι αυτό που οι
περισσότεροι άνθρωποι
αποκαλούν ειρήνη (φαίνεται ότι)
είναι μόνο μια λέξη· στην πράξη
υπάρχει, σύμφωνα
με τους νόμους της φύσης,
ακήρυκτη αιώνια διαμάχη της
κάθε πόλης με όλες τις άλλες
πόλεις.**

Ενότητα 5

Δικαστικές ψήφοι με την επιγραφή «ψηφος δημοσία». Ο συμπαγής άξονας σήμαινε αθώωση, ο κοίλος καταδίκη (Μουσείο Αγοράς Αθήνας).

Η ισονομία των πολιτών εγγύηση της δημοκρατίας

Α. Κείμενο Ο λόγος του Ισοκράτη (436-338 π.Χ.) Κατά Λοχίτου αναφέρεται στην κακοποίηση από τον Λοχίτη, που ήταν μέλος της αριστοκρατίας, ενός Αθηναίου πολίτη που ανήκε σε κατώτερη

κοινωνική τάξη. Με αφορμή το περιστατικό, ο ρήτορας βρίσκει την ευκαιρία να εκφράσει τις απόψεις του για τη σημασία που έχει η ισονομία για την καλή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Ἔστι δὲ δικαστῶν νοῦν ἔχόντων περὶ τῶν ἀλλοτρίων τὰ δίκαια ψηφίζομένους ἅμα καὶ τὰ σφέτερ' αὐτῶν εὖ τίθεσθαι. Καὶ μηδεὶς ὑμῶν, εἰς τοῦτ' ἀποβλέψας, ὅτι πένης εἰμί καὶ τοῦ πλήθους εἷς, ἀξιούτω τοῦ τιμήματος ἀφαιρεῖν. Οὐ γὰρ δίκαιον ἐλάττους ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἀδόξων ἢ τῶν διωνομασμένων, οὐδὲ χεῖρους ἡγεῖσθαι τοὺς πενομένους ἢ τοὺς πολλὰ κεκτημένους. Ὑμᾶς γὰρ ἂν αὐτοὺς ἀτιμάζοιτ', εἰ τοιαῦτα γινώσκοιτε περὶ τῶν

**πολιτῶν. Ἔτι δὲ καὶ πάντων ἂν εἴη
δεινότατον, εἰ δημοκρατουμένης
τῆς πόλεως μὴ τῶν αὐτῶν ἅπαντες
τυγχάνοιμεν [...]. Οὐκ, ἂν γέ μοι
πεισθῆθ', οὕτω διακείσεσθε πρὸς
ὑμᾶς αὐτοὺς οὐδὲ διδάξετε τοὺς
νεωτέρους καταφρονεῖν τοῦ
πλήθους τῶν πολιτῶν, οὐδὲ
ἀλλοτρίους ἠγήσεσθ' εἶναι τοὺς
τοιούτους τῶν ἀγώνων, ἀλλ' ὡς
ὑπὲρ αὐτοῦ δικάζων οὕτως
ἕκαστος ὑμῶν οἴσει τὴν ψῆφον.
Ἄπαντας γὰρ ὁμοίως ἀδικοῦσιν οἱ
τολμῶντες τοῦτον τὸν νόμον
παραβαίνειν τὸν ὑπὲρ τῶν
σωμάτων τῶν ὑμετέρων κείμενον.**

Ἴσοκράτης, Κατὰ Λοχίτου 18-21

Γλωσσικά σχόλια

ἔστι δὲ δικαστῶν (ενν. ἔργον) νοῦν
ἐχόντων = εἶναι καθήκον των
συνετῶν δικαστῶν

περὶ τῶν ἀλλοτρίων τὰ δίκαια
ψηφιζομένους = παίρνοντας
δίκαιες αποφάσεις για τις
υποθέσεις των άλλων

ἄμα καὶ τὰ σφέτερ' αὐτῶν εὖ
τίθεσθαι = να τακτοποιούν
συγχρόνως και ὅσα ἔχουν σχέση με
τους ίδιους

ἀποβλέπω = παρατηρῶ, λαμβάνω
υπόψη

τὸ πλῆθος = ο απλός λαός

μηδεὶς ἀξιοῦτω (γ' εν. προστ.
ενεστ. ρ. ἀξιόω, ἀξιῶ) = κανείς... ας
μη θεωρεῖ σωστό

τὸ τίμημα = το πρόστιμο

**ἐλάττους ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας =
να επιβάλλετε ηπιότερες ποινές**

**ὁ/ἡ ἄδοξος, τὸ ἄδοξον = ο αφανής,
ο άσημος**

**διονομάζομαι = γίνομαι ευρύτερα
γνωστός, εἶμαι επιφανής (πβ. ν.ε.:
επώνυμος)**

**ἢ τῶν διωνομασμένων (β' ὅρος
σύγκρισης) = παρά στους
επιφανείς**

**χειρούς (αιτ. πληθ. αρσ. συγκρ.
βαθμ. επιθ. κακός) =
υποδεέστερους**

**κέκτημαι = κατέχω, διαθέτω (πβ.
ν.ε.: κτήμα, αποκτώ, κεκτημένα)**

γινώσκω = γνωρίζω, αποφασίζω

πάντων ἂν εἴη (δυν. ευκτική)

δεινότατον = θα ήταν το

πιο φοβερό απ' όλα

**δημοκρατουμένης τῆς πόλεως =
ενώ η πόλη έχει δημοκρατικό
καθεστώς**

**εἰ μὴ τῶν αὐτῶν ἅπαντες
τυγχάνοιμεν = εἰάν δεν
απολαμβάναμε ὅλοι τα ἴδια
δικαιώματα**

**οὐκ οὕτω διακείσεσθε πρὸς ὑμᾶς
αὐτοὺς = δε θα συμπεριφερθεῖτε με
αὐτόν τον τρόπο στους εαυτούς
σας, δε θα βρεθεῖτε οἱ ἴδιοι σε τέτοια
θέση**

**καταφρονέω, καταφρονῶ =
περιφρονώ**

**ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ δικάζων = με την
ιδέα ὅτι δικάζει για λογαριασμό του,
για θέμα που τον αφορά**

**οἴσει (ορ. μέλλ. ρ. φέρω) τήν
ψηφον = θα ψηφίσει**

κεῖμαι = (για νόμους) ισχύω (πβ. ν.ε.: κείμενο)

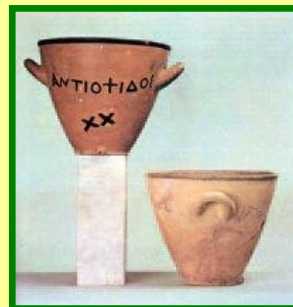
τὸν ὑπὲρ τῶν σωμάτων τῶν ὑμετέρων κείμενον = που ισχύει για την προστασία της δικῆς σας σωματικῆς ακεραιότητας

Ερμηνευτικά σχόλια Ἔστι δὲ δικαστῶν νοῦν ἔχόντων περὶ τῶν ἀλλοτρίων τὰ δίκαια ψηφίζομενους ἅμα καὶ τὰ σφέτερ' αὐτῶν εὐτίθεσθαι: Ο ρήτορας εκφράζει την πεποίθηση ὅτι οἱ συνετοὶ δικαστές εκδικάζουν τις υποθέσεις που τους ανατίθενται γνωρίζοντας ὅτι οἱ αποφάσεις τους θα επηρεάσουν τη συμπεριφορά ὅλων των πολιτῶν. Συνεπῶς, αποδίδοντας δικαιοσύνη φροντίζουν για την εὐρυθμη λειτουργία της κοινωνίας και διασφαλίζουν και για τους εαυτοὺς

τους, σε περίπτωση που χρειαστεί να υπερασπιστούν κάποιο δικαίωμά τους, την τήρηση της νομιμότητας.

Οὐ γάρ δίκαιον ἐλάττους ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἀδόξων ἢ τῶν διωνομασμένων, οὐδὲ χεῖρους ἡγεῖσθαι τοὺς πενομένους ἢ τοὺς πολλὰ κεκτημένους: Ἡ δημοκρατία εἶναι το μόνο καθεστῶς που διέπεται από τις αρχές της ισονομίας, δηλαδή της ισότητας των πολιτῶν ἔναντι των νόμων, της αξιοκρατίας, δηλαδή της αναγνώρισης της προσωπικής αξίας ως μοναδικού κριτηρίου για την πρόοδο του πολίτη στην ιδιωτική και τη δημόσια ζωή, και της δικαιοσύνης κατά τον καταλογισμό ευθυνών.

Το μέγεθος της κλεψύδρας, αγγείου με ελεγχόμενη απορροή, καθόριζε το χρονικό διάστημα που είχε στη διάθεσή του ο ομιλητής (Μουσείο Αγοράς Αθήνας).

Ερωτήσεις

- 1. Πώς αντιλαμβάνεστε, με βάση το κείμενο, τον ρόλο των δικαστών στην εφαρμογή της ισονομίας;**
- 2. Ποια επίδραση έχει στους νέους η ορθή απονομή δικαιοσύνης; Πιστεύετε ότι η απονομή της δικαιοσύνης έχει ανάλογη σημασία στις μέρες μας για το κοινωνικό σύνολο;**
- 3. Αφού λάβετε υπόψη σχετικά κεφάλαια από τα μαθηματα της Ιστορίας και της Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής, να συζητήσετε**

τη σημασία της ισονομίας για την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. Μπορείτε να αναζητήσετε και τα σχετικά άρθρα του ελληνικού Συντάγματος.

B. Λεξιλογικά –Ετυμολογικά

► Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα που ακολουθεί με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε.:

Επίθετα παράγωγα από ονόματα

όνομα	κατάληξη	παράγωγο επίθετο	σημασία
ἄλλος	-οιος		
δίκη	-αιος		
ἕξις (< ρ. ἔχω)	-ικός	(συν-) ἔκτικός	
νόμος	-ιμος		
νοῦς	-ερός		
πολίτης	-ικός		
σῶμα	-ικός		
τύχη	-ρός -αιος		

Ασκήσεις

1. Από τα παρακάτω ονόματα να σχηματίσετε επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες από τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις: -ιος, -αιος, -ειος, -μος, -ικός, -οῦς, -λέος, -αλέος, -ώδης.

όνομα	παράγωγο επίθετο
τιμή	
ἀγορά	
χρυσός	
μανία	
πείνα	
σπουδή	
πόλεμος	
τέλος	
ώρα	

2. α) πένομαι: να δώσετε ομόρριζες λέξεις, απλές η σύνθετες, του ρηματος στη ν.ε.

β) Τι σημαίνει η έκφραση «πενία τέχνας κατεργάζεται»; Σε ποιες περιπτώσεις τη χρησιμοποιούμε;

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ7

ΕΝΟΤΗΤΑ 110

Η Ελένη και η καταστροφή της

Τροίας

Ἡρόδοτος, Ἱστορίη 2.120

(διασκευή)

A. Κείμενο

B. Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας

Β΄ Γυμνασίου

**Γ. Επανάληψη ύλης Γραμματικής–
Σύνταξης Β΄ Γυμνασίου**

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 37

Θυσία για την πατρίδα

Λυσίας, Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων

βοηθοῖς 79-81

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά:

Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

**Γ1. Γραμματική: Παραθετικά
επιθέτων και επιρρημάτων**

**Γ2. Σύνταξη: Οι επιρρηματικοί
προσδιορισμοί – Χρήσεις των
πλάγιων πτώσεων**

ΕΝΟΤΗΤΑ 375

**Η κατοχή της εξουσίας δεν εγγυάται
την ευτυχία**

Ξενοφών, Ίέρων 4.6-9

A. Κείμενο

B. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά:

**Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα
και από άλλα ουσιαστικά**

**Γ. Γραμματική: Τα συνηρημένα
ρήματα – Η πρώτη τάξη
συνηρημένων (-άω, -ῶ)**

ΕΝΟΤΗΤΑ 4105

**Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης
Ίσοκράτης, Περί ειρήνης 19-21**

A. Κείμενο

B. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά:

Επίθετα παράγωγα από ρήματα

**Γ. Γραμματική: Η δεύτερη τάξη
συνηρημένων (-έω, -ῶ)**

ΕΝΟΤΗΤΑ 5135

**Η ισονομία των πολιτών εγγύηση
της δημοκρατίας**

Ἴσοκράτης, Κατὰ Λοχίτου 18-21

A. Κείμενο

B. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά:

Επίθετα παράγωγα από ονόματα

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.